

Domžale

dmz 82-3 slv 3-3

KERSNIK J.

Agitator

886.3-311.2

0020075306

COBISS

COBISS

KNJIZNICA DOMŽALE

*Lepo ravnaj
s knjigo!*

2007/5306

PROSVETI IN ZABAVI

8.

JANKO KERSNIK

AGITATOR

ROMAN

V LJUBLJANI, 1924

IZDALA ZVEZA KULTURNIH DRUŠTEV
ZALOŽILA TISKOVNA ZADRUGA

PRIREDIL DR. IVAN PRIJATELJ

2007/5306

Prvo poglavje.

Bilo je zgodaj zjutraj na starega leta dan 188... Mrzel veter je bril po ulicah stolnega mesta ter dvigal goste oblake suhega snega, ki je na debelo pokrival tla. Tuintam so brlele po ogljih še svetilnice, a na nebu so pričale goste zvezde, da bo napočil lep, toda mrzel zimski dan. Ljudi ni bilo veliko po ulicah; zdajpazdaj se je prikazala kaka stara ženica izza ovinka in hitela po gladkem tlaku ob hišah dalje proti cerkvi, kamor je vabil mali, tenkoglasni zvon k zgodnji tihi maši; ali je pa prisopihal mlad pekovski učenec mimo, s težkim polnim košem na hrbtu, žvižgal in pihal gorko sapo v pletene rokavice. Tudi nekoliko mlekaric je bilo že videti, ki so prihajale s svojimi vozički v mesto, gazile sneg in opletale po njem s kratkimi, visoko izpodrécanimi krili.

Na širokem dvorišču pred pošto so stale vprežene sani, in postiljon se je pripravljaj, da odrine iz mesta. Na saneh pa je sedel v debelo suknjo zavit mož, ki se je sedaj z nejevoljnim glasom obrnil do voznika:

«Bo li kaj, Tine — ali ne bo nič?»

«Le malo še potrpiva, gospod!» je zavrnil oni pohlevno. «Še enega moram počakati! Nekega gospoda — od sodišča ali ka-li!»

«Katerega?» vpraša potnik radovedno.

«Nov je, nov! Jaz ga še ne poznam, pa dejal je, da je k nam premeščen. Prostora bo dovolj, in s sankami bomo tudi urni — da bi le prišel!»

Oni na vozu je zamrmral nekaj nerazumljivega v ruto, s katero si je bil ovil vrat na debelo.

«Aha, je že tu!» je dejal v tem Tine ter šel počasi naproti gospodu, ki se je bližal preko dvorišča.

«Je li moj kovčeg tu?» vpraša prišele.

«Da, da, vse je v redu!»

«Mrzlo bo, mrzlo, proketo mrzlo!»

«Oh, saj imate kožuh!» tolaži postiljon.

V tem je bil oni zlezal na sani in običajno pozdravil sopotnika.

«Se li peljete tudi v Borje?» je vprašal naglo ter zavijal noge v kožuh.

«Tudi!»

«Dobro, dobro! Da nas je le več!»

Tine je pognal svoja konjiča in glasno zatrobil, da je odmevalo med visokimi hišami in se čudno razlegalo tanko žvenketanje kraguljcev. V malo trenutkih so bili iz mesta na široki veliki cesti, kjer so vozniku kazali tir le veliki obcestni kameni in telegrafni stebri.

Oba potnika sta si užgala smotki in oni v kožuhu se je obrnil zopet k drugemu v suknji:

«Ste li znani v Borju?»

«Seveda!»

«Oh! Veseli me to! Torej so vam tudi razmere tam znane?»

«Še predobro!» se smeje oni.

«Umejem, umejem! Vi bivate torej stalno v Borju. Oprostite, da se vam predstavljam: jaz sem vladni koncipist Ruda.»

«Plemeniti Ruda?»

«Da, da!»

«Čul sem že o vas! A jaz sem koncipient Koren!»

«Ah! veseli me, jako me veseli! Koncipient pri odvetniku —»

«Pri Hrastu!»

«Oh, znano ime! Pri Hrastu torej! Narodnjak, dober narodnjak — to.»

«Kakor vsi v Borju!»

«Seveda, seveda,» hiti Ruda; «to vse vem; Borje je naroden trg. Veseli me, da pridem tja.»

Koren je v tem ustni zaničljivo zategnil.

«Vam je li graščak Meden znan?» vpraša potem naglo.

«Tudi, tudi! Po imenu! Pa ta — — —»

«— ni naroden!» se smeje Koren.

«Ha, ha!» pritrdi oni ter izkuša vnovič zapaliti svojo smotko, da bi zakril svojo zadrego.

«Vi ste pač dobro poučeni o naših gospodih!» omeni vnovič Koren z zbadljivim naglasom.

«To mora pač biti pri nas! Čemu smo pa politiki?» Koncipistov glas je bil nekoliko ošaben.

«Kaj pa družba sicer? Kaj gospé? Je li kaj zabave?» nadaljuje potem naglo.

«I, v tem morate biti vendar tudi poučeni? Politika ima mnogo opravila s — krili!» se roga Koren.

«Vi ste dovtipni! Toda — oprostite — v aktih nimamo take politike!»

«Škoda! Sicer bi jih še rajši čitali!»

Smejala sta se oba.

V tem pa se je jelo daniti. Rdeč svit je legel na širno, s snegom pokrito ravnino, in lehnà meglica se je izgubljevala proti podnožju daljnjih gora. Debelo ivje se je lesketalo po vejah dreves, poredkoma stoječih ob cesti, in sulo ž njih, če je droben ščinkavec srfôlel z vršička. Po cesti pa so sedale vrane v gostih tolpah, se preletavale pred vozom ter se spuščale zopet za njim na tir.

Vse se je godilo tiho; dirjajočih konj ni bilo čuti, in sani so brez glasu smučále po snegu; le kraguljci, pripeti konjema na uzdi, so žvenkljali tenkó v jutrnji zrak.

Z ravnega, samotnega polja, po katerem je tekla sprva cesta, so dospeli potniki kmalu v goratejši svet; a hudih

strmih klancev ni bilo. Ob cesti pa so se vrstila sela in vasi.

«Imamo li še mnogo pota?» je vprašal Ruda zopet po dolgem molku ter globoko zazeval.

«Da le prebija prvo postajo; potem bo še poldrugo uro vožnje.»

«Vrag, da je ni železnice!»

«Preskrbite nam jo, vi vladni možje!» se smeje Koren.

«Oh — kaj mi! Vi, vi in vaši poslanci!»

«Ha, ha, ti nam še poštene pošte ne morejo pridobiti. To je humbug.»

Vladni koncipist se je s čudnim pogledom ozrl v svojega soseda; polovica tega je bila zadovoljnost in pritrjevanje, polovica pa bojazljivo čudenje. Toda kot moder političen uradnik ni zinil besedice.

Koren pa itak ni čutil poklica nadaljevati ta kritični predmet.

V vasi Groblje je bila prva postaja. Tam je oddajal postiljon pisma, tja namenjena, ter prejemal druga za Borje in daljnje postaje; tudi nove potnike je rad naložil, ako je bilo le prostora dovolj na vozu. Konj pa ni prepregal; morali so do Borja.

Danes sta čakala dva potnika, da bi prisedla na pošto: mlad mož, opravljen v tenko vrhnjo suktnjo, in priletna kmetica.

«Oh, gospod učitelj, kaj pa vi tukaj uganjate?» je poklical Koren prvega.

Ta pa je najprej zlezel na sani poleg Tineta; vedel je, da tu velja stara prislovica, da tisti prej melje, kdor prej pride.

«Zlet smo napravili snoči, zlet! Pa sem se malo zakesnil,» je odgovoril s hripavim glasom; «drugi so odšli okoli polnoči, meni je bilo pa tu bolj všeč. Pri Vodetu — godba, petje, ples! Škoda, da vas ni bilo. Kako ste se zabavali doma v praznikih — saj ste bili pač doma?»

«Malo, malo! Največ v mestu!» zavrne Koren in predstavi učitelja svojemu sosedu, ki je odzdravil napol prijazno, napol pa ošabno.

V tem je opravil Tine svoj posel in se kregal le še naglas s kmetico, kateri ni bilo več prostora na saneh.

«Molči, baba!» se je odrezal končno in udaril z bičem po konjih.

Učitelj si je smehljaje mel roke in jih stisnil v oba žepa, Koren pa se je z ironičnim smehom obrnil k Rudi:

«Glejte, tu takoj lahko študirate naše prometne razmere! Častnim občanom vas bodo takoj volili, ako le obljubite, da boste kaj storili.»

«Treba, treba res kaj ukreniti!» je dejal oni samozavestno in se zavil tesneje v kožuh.

«Nocoj bo pa v čitalnici zabava,» se oglasi učitelj s sprednjega sedeža in potegne noge malo kvišku pod postiljonovo odejo.

«Oh, tega nisem vedel,» vzklikne Koren.

«Zabava? Beseda?» vpraša vladni koncipist; «pride li glavar tudi tja?»

«I kaj pa! Vse, vse zahaja v čitalnico, odkar je «Leseverein» umrl. Tako se sučemo na svetu!» se posmehuje Koren, a potem naglo pristavi: «A kaj bo vendar nocoj v čitalnici? Tombola ka-li?»

«Tudi! A najprej — predavanje.»

«Bežite, bežite! Kdo bo pa predaval? Novi kaplan morda — ta je tako nekako hud!»

«Ne, ne — pa ugenite!»

«Ne morem! Predavanje, to je pri nas nečuveno!» kliče Koren.

«Naš notar bo predaval!»

«Ha, ha, o čem pa?»

«Ni znano! Pa mož se peča v prostih urah z astronomijo. Morda bo o tem kaj povedal?»

«Tega ne smemo zamuditi! Tudi vi ne, gospod koncipist! Videli boste borjanske tržane, kako učeno se bodo spogledovali pri tem predavanju. Izvrstna misel! Pa to ste vse izumili v teh štirinajstih dnevih, v katerih mene ni bilo v Borju!»

«A — gospe? Katere gospe prihajajo v čitalnico?» ustavi koncipist Korenovo čudenje.

Učitelj je hotel govoriti, toda Koren ga je na skrivnem dregnil z nogo.

«Kako morete povpraševati?» je hitel, da bi preprečil učiteljev odgovor. «Rekel sem vam, da vse pride, karkoli šteje k haute volée v našem Borju: glavarjeva gospa, nadzornikova soproga in usnjarjeve hčerke; fina dekleta in groš je pri hiši; potem prihaja včasih graščakinja Medenovka, à propos, saj jo morda poznate?»

«Medenovka? Oh, plavolasa je in Nemka — ne li?»

«Da, da! V mestu je mnogokrat!»

«Ah, superbe! Izvrstno! Poznam jo.»

Plemeniti Ruda se je samoljubno nasmehljajal.

«Potem imamo še Filipino Vrtačnikovo, póstarno gospico, ki rada igra na čitalniškem odru, toda le mlade vloge, čeprav so ji materinske najbolj prikladne. In mnogo, mnogo drugih gospa in gospodičen!»

«Bolétove ste pozabili!» se je oglasil učitelj, ki ni vedel, ali se Koren šali ali ne.

«Dekletec ni doma, gospa pa redko zahaja v Borje,» deje oni.

«Starejša, Milica, je prišla domov!»

«Tako?» meni Koren malomarno; «no, vidite, ta bi bila izvrstna za vas; lepa mora biti — in bogata bo, da malo takih.»

«Hvala lepa!» zavrne oni skoraj zamérljivo.

«Potem pa žena vašega šefa — doktorica!» nadaljuje učitelj.

«Oh, ta se pa z otroki bavi!» zavrne Koren. Pa dejal je to vendar s spoštljivim naglasom, da ga je koncipist začuden pogledal.

Doneči glas Tinetovega roga jim je končal pogovor. Dričali so že mimo prvih borjanskih hišic in se malo potem ustavili pred pošto nasproti čitalnične krčme.

«Na svidenje — zvečer!» je klical še Koren, ko so se razhajali.

Drugo poglavje.

Preden nadaljujemo svojo povest, treba vendar, da seznanimo čitatelje malo bolj z osebo, kateri je namenjena glavna vloga v skromnem dejanju, ki se bo tu razvilo, namreč s sedanjim odvetniškim koncipientom **A n d r e j e m K o r e n o m**.

Imel je sedaj blizu trideset let in je bil bolj velike, nego srednje postave, koščen in vitek; kratka, rjava brada in njegovi dolgi, nazaj česani lasje so povzročevali nekov resen vtisek, katerega pa je zopet motilo dvoje malih, temnih, pa jako veselih oči. Lep ni bil, a nihče bi ne smel reči, da je bil prav nasprotno — grd mož; nekaj simpatičnega, prijaznega je odsevalo vedno ž njegovega lica, čigar vplivu se nihče ni mogel ustavljati. Tudi njegova vnanja oprava je bila sedaj elegantna, kakor se spodobi odvetniškemu kandidatu.

Koren je po burnih časih svojega študiranja in poznejšega klatenja po raznih uradih in pisarnah naposled zavlil v mirno luko občinskega tajništva v Borju; to je oskrboval malo let. Borjanski odvetnik dr. Hrast je spoznal ob raznih prilikah, da v mladem možu tiči vendar še dosti dobrega, in je sklenil, spraviti ga zopet v prvotni tir: vzel ga je v svojo pisarno. Obenem pa se je oni moral obvezati, da dovrši še svoje nepopolne preizkušnje. Koren je z veseljem vse obljubil, pridno delal v pisarni ter bil

od dne do dne rabljivejši, samo preizkušenj se ni lotil. «Saj je še čas,» je odgovarjal stereotipno raznim opominjevanjem; tako je potekalo leto za letom, in takov je bil Andrej še, ko smo ga videli na starega leta dan vračajočega se domov v Borje.

A ker je bil tako glede socialne stopinje zlezel za nekoliko klinov više, je postal tudi — čitalnični odbornik, in v tej važni službi ga vidimo zopet zvečer pri čitalnični veselici. Nocoj je bil kar nagloma imenovan rediteljem, in radovoljno se je lotil nehvaležnega posla.

Čitalnični prostori so se naglo polnili; veselica na starega leta dan je bila zlasti zaradi tombole borjanskim tržanom najbolj priljubljena; mladi svet pa se je itak veselil plesa, s katerim se je moralo pričeti novo leto. Tako je zahtevala ukoreninjena navada — odkar je stala borjanska čitalnica. Letos pa je prišel odbor z novotarijo, glede katere so konservativni društveniki jeli resno glave in rame zmajevati, češ — kaj bo zopet s tem? Napovedano predavanje jih je tako vznemirilo. Toda na drugi strani jih je trla radovednost in navdajala skrb, da jih bodo drugi smatrali za nesposobne umeti tako predavanje — in tako se je zgodilo, da je bila nocoj čitalniška dvorana bolj polna, nego kdaj; blagajnik, lekar Sok, si je mel roke in notarju častital na gotovem, vsestranskem uspehu. Sam je bil v svesti, da čim več je občinstva, tem več tablic se bo pri tomboli razpečalo — in čitalnica je potrebovala novcev za predpustne besede.

Pa ne samo dvorana, nego tudi druge sobe so bile polne; občinstvo se je vrstilo v njih, kakor bi bilo po dietnih razredih uvrščeno. V prvi sta sedela dva podučitelja, nekoliko sodnih in drugih pisarjev in davčna praktikanta. Drugo sobo pa so bili posedli nadučitelj, davčni nadzornik in davčni kontrolor, zemljiški knjigovodja in nekoliko tržanov, seveda imovitejših; kdor je bil oženjen, je pripeljal svojo soprogo. Tretja soba pa se

je le polagoma polnila. Mladi, neoženjeni sodnik in njegov adjunkt sta bila že tu, in pri njima odvetnik Hrast s svojo ženo. Govorili in ugibali so o drugih, če pridejo, ali ne. Vnanjih članov z bližnjih gradičev se niso nadejali; sneg je bil prevelik.

«Pa Bolè mi je obljubil, da pripelje svojo Milico,» je trdil Hrast.

«Koliko je stara?» je vprašal adjunkt zaspano. Imel je navado, da je tako leno govoril.

«Čakajte, da zračunim — petnajst, o ne, šestnajst let — v sedemnajsto gre. Pomislite, najkrasnejša leta!»

«Premlada, premlada! To je otrok!»

«Da in ne!» se smeje odvetnik; «meni taka leta najbolj ugajajo.»

Soproga ga s pahljačo nalahko udari po roki.

«Ti si nepoboljšljiv!»

«Le pomiri se, draga moja; kdor največ govori, ta ne kupi.»

«Je li lepa?» vpraša sodnik.

«Oh, tu se je oglasil idealist! Ne vem, kaka je sedaj, a obetala je pred leti mnogo, preden jo je Bolè poslal v Švico. Sedaj se je vrnila in ostane menda doma.»

Med vrati se je čulo glasno škripanje novih črevljev in v sobo stopi naš znanec pl. Ruda v fraku, z belim ovratnikom in cilindrom. Za njim pa nocojšnji reditelj Koren.

«Predstavite me vendar!» je šepnil prvi temu na uho.

Koren mu je naglo ustregel; a storil je to vendar malo posiljeno in okorno, kakor ravnaajo ljudje, pri katerih ta običaj ni povsem v navadi. Ko je bil predstavil najnovejšega svčjega znanca mali družbi, je odšel takoj v prve sobe; le kratek, zaničljiv pogled je vrgel še na gladko osebo koncipistovo.

«Oh, Koren, doktor Koren!» je kričal med drugimi vrati majhen, debel možic, očitvidno borjanski tržan. «Si li zcpet tu? Dobro, dobro! Pa tja sedi k nam, k oni

dolgi mizi, tam bomo jedli purana, purana na akcije! Hahaha, purana na akcije — pomisli — akcija po petdeset — soldov seveda! Izgubiti ne moreš, kosti imaš še po-vrhul!»

«Kdo si je pa to izmislil?» se smeje Koren.

«Lovšev Boštjan; kdo drugi! Le položi petdeset kebrov; pozneje bodo akcije dražje — šestdeset, sedemdeset!»

Ob dolgi mizi so se v istini zbirali razni gostje ter z glasnim smehom hvalili izvrstno misel, jesti purana na delnice. Lovšev Boštjan, ustanovitelj te nove banke, v navadnem življenju pa trgovski pomočnik, je pobiral z resnim licem akcijski kapital.

Koren je tudi segel v žep.

«Pa samó — puran?» vpraša z onega konca sobe davčni nadzornik.

«Salata tudi, kisli krompir in pesa in kruh!» ga je podučil Boštjan.

«Jaz vzamem tudi delnico!» hiti nadzornik.

«Kaj pa, da nas boste še obdačili,» ugovarja Koren.

«Ne, ne, pa jedel bom zato več!»

Glasni grohot in sledeče mu dovtype je končal krčmar, ki je prinesel zaželjenega purana. Delničarji so zdajci utihnili ter sedli za dolgo mizo; nekoliko časa v njihovem krogu ni bilo čuti drugega, nego ropot nožev in vilic. Tudi drugi v sobi so diskretno molčali.

«Kje pa je Koren? Kje je Koren, reditelj nocojšnji?» se je klicalo zdajci z mostovža pred dvorano.

«Notar te išče!» omeni oni debeli možic, ki je bil prej vabil koncipienta k obedu na delnice. «Naj čakajo, naj čakajo, ob osmih pričnemo,» pristavi počasi ter gloje perotnico.

A tu je bil že prihitel notar.

«Za božjo voljo, gospod Koren! Ali ne bomo pričeli? Ob sedmih je napovedano in sedaj je le še četrta ure do osme.»

«Takoj, takoj!» meni ogovorjeni hladnokrvno in si naloži pol krožnika kislega krompirja.

«Delnico vzemite, še eno imam, puranov vrat in pol škofije je še tu!» prigovarja Lovšev Boštjan.

«Oprostite,» zavrača notar, mlad mož, majhne, pa skoraj obilne postave, ter vzpodbuja vnovič Korena:

«Kaj pa bo s predavanjem in — s tombolo?»

«Da, tombola, to je glavna stvar,» se oglasi s polnimi usti debeli tržan, ki je bil prvi vabil Korena k obedu. «Kaj pa bo z vinom, Boštjan, ali bomo tudi vino na delnice pili?»

Notar je z nejevoljnim obrazom odšel ter siknil med zobmi.

«Takoj pričnemo!» je klical Koren za njimi.

Vstal je ter jel natikati bele rokavice na roko.

«Čas je, čas — zadnji čas! Kdo ve, koliko ur bo notar predaval? Torej pojdemo v dvorano!»

Pri delničarjih ta poziv ni imel uspeha.

«Do tombole že pridemo!» so menili trije, drugi pa so se muzali in molčali.

Koren je hotel iz sobe, a med vrati je moral obstati. Velik in obilen gospod, črno opravljen, prijaznega jovialnega obraza mu je preprečil izhod. Vstopil je z mostovža in vedel s sabo mlado, vitko deklico. Ogrnjena je bila z dolgim, s kožuhovino obrobljenim plaščem, glavico pa in pol obraza je ovijala pletenina od svetlorumene svile.

Koren se globoko prikloni prišelcema. Videti je bilo, da je vesel tega pohoda.

«Oh, gospod Bolè! To je lepo! V tem vremenu prihajate! Nismo se vas smeli nadejati!» je hitel v svesti si svojega posla kot nocojšnji reditelj.

«Hrast se omaja in hrib — a mi,» je citiral prišelec malo neumestno, a sam smejoč se ponesrečenemu dovtipu. «Kje je doktor Hrast? Je li tu?»

«Da, da v tretji sobi! In gospa tudi!»

«Oh, to je prav!»

Odvedel je deklico tja ter pozdravljal na desno in levo znance v prvih sobah. Tišina je nastala v obeh in čula so se le poluglasna, šepetana vprašanja.

«To je hčerka Bolétova?»

«To je Milica?»

«Zrastla je!»

«Lepa je!» je pristavil Lovšev Boštjan, ko sta bila odšla ona dva že mimo.

«Saj je še videl nisi!» je dejal s smehom debeli tržan in z veliko slastjo obiral zadnji ostanek delniškega podjetja, puranov vrat.

Pogovor pri raznih mizah se je zasukal na edini predmet, na Bolétovo hčerko.

Pa v tem se je čul že zvonec iz dvorane, ki je napovedoval pričetek besede, in večina obiskovavcev iz sprednjih sob je hitela tja.

«Gospod Koren, gospod Koren, kje je Koren?» se oglasi Hrast med vrati.

A ta je bil že tu.

«Preskrbite gospodični Bolétovi prostor spredaj. In ženi moji!»

«Zaradi gospe soproge sem prišel!» deje Koren.

«Torej za obe, obe!»

Vrnila sta se v tretjo sobo in tu je predstavil Hrast svojega koncipienta Bolétovi hčerki.

Ta ji je hotel ponuditi roko, da jo odvede v dvorano, a pl. Ruda ga je prehitel.

«Pokažite nam prostor!» pravi oblastno in stopi z Milico naprej.

Korenu ni bilo do teh ošabnih besed in ne do spremljevanja Bolétove. Pcdal je roko Hrastovi sprogji. A v tem, ko je stopil mimo prvega para, se je ozrl v obraz mlade deklice.

Do dvorane je šel s Hrastovo gospo za onima, a pred vhodom je Ruda postal, in skozi dvorano je odpeljal Koren svojo spremljevalko naprej na prvi sedež pod odrom. Za njim je pripeljal Ruda Bolétovo ter ostal spredaj poleg gospa, koncipient se je pa vrnil v ozadje.

Sam ni vedel, da mu je kri silila v lice, ko se je gnetel skozi gosto nastavljene društvenike; vse se mu je videlo nekako megleno, in ko mu je Lovšev Boštjan šepnil na uho: «Dobro, dobro se vedeš, prijatelj!» ni čul ni teh besed.

A sedaj že zopet zapoje zvonec in dvigne se zavesa pred odrom.

Prva točka je bil predsednikov pozdrav. Dr. Hrast ga je moral govoriti in rešil je svoj nalog kratko in točno, kakor vselej, zakaj ta točka ni nikdar izginila iz sporeda.

Potem so pevci zapeli Ipavčevo: «Bodi zdrava, domovina!» To je bilo v Borju tudi tako ukoreninjeno, da je ni bilo čitalnične besede brez te pesmi. In občinstvo je pevcem vselej burno ploskalo, ako je bil tudi kak solist hripav. Javno odobravanje in javna pohvala, ta je bila vsakemu gotova, kdor se je prikazal na odru v Borju; za hrbtom pa so ga reševali in skozi zobe vlekli. Taki so bili borjanski kritiki!

V tretje se je dvignila zavesa, in za malo, nezagrnjeno mizico, na kateri sta goreli dve sveči, se je prikazal borjanski notar Božidar Koprivec. Vnanje osebe njegove smo že nekoliko omenili, zato ni treba, opisati ga podrobneje, zlasti ker bo v naši povesti še večkrat stopil na površje ter se pokazal v svoji istinosti.

Prav tedaj, ko se je globoko poklonil občinstvu, ki ga je tako, kakor prej pevce, sprejelo z glasnim ploskanjem, ter bil položil debel rokopis na mizo predse, kosti svojega rojstva pa v pleten naslanjač, prav tedaj je vstopil v dvorano pri zadnjih vratih mladi borjanski kaplan.

«Servus!» mu je dejal Koren, stoječ poleg vhoda.

«Dober večer!» je odzdravil oni.

«Semkaj sedite, gospod Anton!» je zašepetala debela usnjarica, ki je sedela v zadnji vrsti skoraj na dveh stolih ter prijazno primeknila enega kaplanu. Ta je ubogal, a si prej še pozorno ogledal občinstvo po dvorani.

Bil je mlad duhovnik, velike, suhe postave, a polnega, okroglega lica. Ker priimek njegov tudi tržanom ni bil navaden, ga bomo tudi mi imenovali tako, kakor so ga v Borju klicali: **g o s p o d A n t o n**.

Notar Koprivec pa je pričel predavati. Naznanil je najprej, da bo govoril o astronomiji in o svetovih, ki se sučejo in kažejo na nebesu, in o njihovi naravi.

Učitelj **S k u b e**, ki se je bil zjutraj vozil s Korenom, je sunil tega, rekoč: «Vam li nisem pravil, da bo govoril o zvezdah?»

Koren je molčal. Oziral se je po sobani in po odru, a vedno so mu oči zastajale tam spredaj ob sedežih, kjer je ugledal plemenitega Rudo poleg Bolétove Milice. Nekaj ga je jezilo in obenem mu je bilo, kakor bi bil veselo novico zvedel nocoj. Vznemirjen je bil, in lice njegovo, sicer blede, skoraj rumenkasto, ni imelo navadne barve. Kri ni hotela ž njega.

Notarjevo predavanje, akoravno se glede učenosti ni dvignilo na površje navadne popularne razprave, je bilo vendar večini poslušavcev preučeno, neumljivo; in zato so ga tem zvesteje poslušali, da ne bi kdo sodil, da jim ne godi. Lovšev Boštjan se je počasi izgubil iz sobane, oni debeli tržan pa, ki je bil prej najživahnejši pri delniškem društvu, je zadremal polagoma. Gospod Anton je grbančil čelo, kadar je govornik katero zinil o «živi materiji», ter čakal, da li kaj hujšega ne pride. Toda notar je bil previden; vedel je že prej, da bo gospod Anton tudi med poslušavci, ter je po tem uredil svoj govor.

Tudi na sprednjih sedežih je bilo vse mirno. Hrastova sproga je premalo umela slovenščine in pri koncipistu

pl. Rudi je bila prav taka. Vrhutega je on o zvezdah znal le toliko, kolikor ni bil pozabil iz prvih gimnazijskih let; a še tedaj ni vedel veliko. Igral se je sedaj s pahljačo svoje sosedinje Milice.

Ta pa je pazno poslušala, a zaman, da bi bila umela vse. V štirih letih, ki jih je prebila v odgojevališču v Švici, ji je bil postal tudi domači, rodni jezik skoraj tuj, in marsikateri izraz ji je sedaj zazvenel na uho, ki ji je bil že izginil iz spomina. Da bi bila nejevoljna zaradi tega, ne smemo trditi.

Deklica je bila lepa, jako lepa, in ako je ne opišemo natančneje, opuščamo to samo zategadelj, ker popisa ne moremo popolno izvršiti. Omenimo naj le, da je bila tanke, srednje rasti in je imela temne lase in prav take oči. A vse ob nji je bilo še silno mladostno, skoraj otročje.

«Ali razumete vso to slovenščino?» vpraša potihem koncipist Ruđa svojo sosedinjo izza razpete pahljače.

«Ne vse!» se smehlja Milica. «Pozabila sem že mnogo.»

«Oh, saj se tudi več učili ne boste!»

«Zakaj ne?»

Ruđa se je samosvestno smehljal.

«Ker treba ni!» šepeta potem.

Deklici ni ugajal ta razgovor, zato je molčala. Jezilo jo je nekaj v vedenju Rudovem in tudi zadnja opazka, iz katere je odmeval zaničljiv naglas.

Notar je govoril sedaj o hipotezi, o končnem zrušenju svetov in preosnovi v razteznotekočo tvarino in o začetku novega krogotoka njihovega.

Nekoliko poslušavcev je mislilo le na bližnjo tombolo, nekaj jih je zevalo, kaplan pa je nemirno drsal z nogo po umazanih tleh.

«To je pa odveč, to je pa odveč!» je zamrmral proti sosedi.

«Meni se tudi vidi! Sedaj naj bi se tombola pričela!» je vzdihnila usnjarica.

«To je nejevera!» je nadaljeval gospod Anton.

Koren mu stopi za hrbet.

«Kaj se huduješ, prijatelj?» je vprašal porogljivo.

«To je liberalizem! Daleč smo prišli s čitalnico!» se huduje poluglasno kaplan.

«Ne boj se, prijatelj! Le poglej jih po dvorani! Se je li katera tvojih ovčic pohujšala? Imenuj jo, pokaži jo!»

Gospod Anton nehote obrne svoj pogled po poslušavcih. Povsodi je videl dolgočasne obraze, s katerih je odsevala le jasna želja, da bi bil kmalu konec temu učenemu govoru.

«No, pa lahko bi se! A kaj to? V čitalnici se kaj takega ne spodobi. Sploh — čemu to predavanje?»

V Korenu se je vzbudil duh zanikanja, opozicije. Sam sicer ni bil vesel notarjevega predavanja, ali kateregakoli — pa sedaj, ko se je njegov nekdanji kolega in prijatelj Anton oglasil proti, sedaj je bil za.

«Ljudje naj se učijo! Treba nam je več omike, inteligence med narodom. Kaj hočemo brez teh?»

Šepetala sta vse to med seboj, da drugi niti besedice niso umeli; samo koncem je Koren glasneje govoril.

«St! St!» se je čulo od strani.

Lovšev Boštjan je bil zopet vstopil, vedoč, da mora biti kmalu konec govoru in se je v svoji lastnosti kot čitalnični odbornik oprijel pravice, pozvati šepetavca k redu.

A sedaj je v istini končal notar. Znano se ni, velja li gromovito ploskanje in odobravanje predavanju ali končanju; vsem pa je sevala zadovoljnost z lica. Edini gospod Anton je vstal z nejevoljnim obrazom ter šel na drugo stran v gostilniške sobe.

Spredaj pri prvih sedežih pa je vstal koncipist Ruda, nastavil svoj binokelj in ošabno gledal po občinstvu.

Sodnik se mu je pridružil ter govoril nekoliko besed s Hrastovo gospo.

«Čigava je ona gospodična — tam doli pri oknu, z belo rožico v laseh?» ga je vprašal Ruda.

«To je dacarjeva hčerka!»

Ruda je zategnil ustna, a vendar je še enkrat pogledal tja, ker se mu je zdelo, da je tudi tam zbudil pozornost.

Pevci so zopet nastopili in peli «Rožico».

S tem je bilo delo na odru končano, in pričela se je tombola. V dvorani so stale v malo trenutkih mize, prodajavci tablic so hiteli od enega do drugega ter z raznimi dovtipi ponujali svoje blago.

«Pri Bolétu boš pa ti prodajal!» je dejal Lovšev Boštjan Korenu ter mu stisnil celo kopo tablic v roke. «Ti si že znan ž njima!»

Korenu je bilo to po volji. Bolè je mnogo kupil ter velel hčerki:

«Le izberi, Milica!»

«Oh, jaz imam srečno roko!» je hitel Ruda ter vlekkel Korenu karte iz rok in jih pokladal na mizo.

«Jaz bi vam pa svetoval, da si sami izberete liste!» je omenil prodajavec živo.

«Zakaj?» vpraša deklica smehljaje.

«Da si boste sami odgovorni za srečo in nesrečo!»

«Ali pa vi, ker mi take liste ponujate!» vzklikne Milica vesela.

«Oh, jaz sem pa tu le — nekaka usoda,» zavrne Koren.

«Torej boste vendar le vi odgovorni za mojo srečo.»

«Haha, izvrstno, gospodična!» zakliče Ruda vmes. «Pa pustite to odgovornost meni.»

«Ne, ne,» deje deklica poluresno; «ta usoda — gospod Koren naj odloči!»

Ta je položil več listov pred njo. Sam ni opazil, da se mu je roka nekoliko tresla.

«Semkaj, semkaj, gospod notar!» je klical Bolè ter porinil pristopivšemu stol. «Per aspera ad astra — to je lepo, da ste nekaj novega uvedli v naše veselice — mi potrebujemo prenovljenja in presnovljenja — ali kako že poje Gregorčič —?»

«Hvala Bogu, da ga čitaš — sedaj boš pač včasih tudi ti kaj novega citiral,» se smeje doktor Hrast.

«Tako, če želiš! Kadar bom tebe ali pa tvojega častitega kolego, gospoda notarja Koprivca, videl v družbi s kako stranko, bom klical z Gregorčičem: «Gorje ti, ubogi kmet, gorje!»

«Pustiva ga v miru, gospod notar!» zavrne s smehom Hrast. «Nocoj se ni varno pričkatati s prijateljem Bolétom.»

Soproga Hrastova je povprašala po vzroku glasnega smeha, pa v tem je Bolè že vabil gospoda Antona k mizi. Ta je bil malo v zadregi; hotel je sesti k družbi, ki se je bila zbrala pri sosednji mizi okrog debele usnjarice. In ko se je ozrl po gospodi okrog Boléta, je rastla njegova zadrega; gosposke ženske družbe ni bil vajen, in tu je videl prvič dosedaj neznanu mu gospodično.

«Hvala, hvala!» je hitel in se pogostoma priklanjal; «saj sami nimate prostora.»

«Oh, le sedite brez strahu! Ko boste enkrat — župnik ali dekan — no, potem bo že malo sila; sedaj pa brez skrbi!»

Gospod kaplan si ni znal pomagati; še en pot se je ozrl nazaj k družbi, h kateri se je bil namenil, a v tem je prisedel k Bolétu.

«To je moja hči Milica,» je predstavljal graščak.

Gospod Anton je vnovič vstal ter se malo okorno priklonil mladi deklici.

«Slabo vreme imamo; snega, snega — preveč,» je dejal potem, obrnivši se h graščaku.

«Da, da,» se je namuznil ta; «in vrhutega nam še gospod notar tu predava in pripoveduje, kako bo mrzlo na

naši zemlji, kadar se — hvala Bogu, da stoprv čez tisoč in tisoč let — naše solnce ohladi.»

«Hm!» je mrmral kaplan. «To so nevarne hipoteze!»

«Nevarne? Zakaj nevarne?» se oglasi levi sosed duhovnikov, notar Koprivec.

«Jaz tega tudi ne umejem!» se smeje Bolè. «Črez tisoč let nas ne bo več zeblo.»

Vsi so se smejali, celo gospod Anton se ni mogel ubraniti veselosti. Toda le za trenotek.

«Zeblo vas ne bo — a peklo vas bo morebiti,» je dejal s kratkim posmehom.

Hrast je z nogo dregal graščaka pod mizo; pa to bi ne bilo ustavilo njegove hudomušnosti, da ni zopet pristopil Koren s svojimi kartami.

«Oh, Anton, ti še nimaš listkov! Le naglo izberi!»

Kaplan in drugi so zopet segli po tablicah, in v kratkem je koncipient poprodal vse.

«Glej ga, gospoda Antona, nocoj smo pa menda pre-slabi!» je šepnila pri sosednji mizi usnjarica svojemu možu na uho.

Ta ni imel časa za odgovor, zakaj rediteljjev zvonec je že naznanjal začetek tombole, in za glasnim vriščem v dvorani je nastala občna tihota in pozornost, ki je vladala skoraj do konca igre. Le tuintam se je kak burkež oglasil z napovedovanjem že oddanega dobitka, ali pa po dvakrat ali trikrat zahteval ponovljenje izžrebanih številck ter tako vzbujal občen smeh.

Igra je bila kmalu končana.

Pri Bolétovi mizi je bil edini gospod Anton srečen. Dobil je staro, lepo majoliko, katero je bila darovala Hrastova soproga tomboli. Postal je jako dobre volje in se pogovarjal z notarjem o političnem položaju, ne da bi eden ali drugi iskal prepira.

«Vaša usoda je slaba!» je dejal pl. Ruda svoji sosedinji ter ji pomagal spravljati karte. «Zakaj niste mene ubogali?»

«Saj ste vi celo zase slabo skrbeli!» ga draži Milica.

«Ker sem vam želel srečo,» je hotel zavrniti koncipist, a družba je vstajala, ker so prirejevali prostor za ples.

Korena ni bilo blizu. Želel je ves čas, da bi Milica nekaj dobila pri tomboli in jezilo ga je, da so drugi pobrali dobitke. Sedaj bi bil rad pristopil k njeni mizi, pa rekel bi ji bil rad tudi nekaj pametnega, duhovitega; a vedel ni kaj. Naposled se mu je dozdevalo vse to — neumno, grozno neumno — najneumnejše pa njegovo ravnanje in ugibanje. Odšel je na drugo stran v krčmo ter prisedel k adjunktju, ki se ves čas ni bil ločil od svojega piva.

«Se bo li sedaj plesalo?» je vprašal ta.

«Menda!»

Bolè in Hrast sta prišla za njim. Hrastova soproga je ostala z Milico v dvorani, ker je bil graščak dovolil hčerki, da pleše, in še dokaj ubrani glasovi borjanske domače godbe so se čuli že odtam sem v zadnjo gostilniško sobo. Tudi sodnik, notar in gospod Anton so se pridružili prej imenovanim, in pričel se je živahen razgovor. Iz prednje sobe pa, kjer se je zbiralo nekoliko učiteljev in nekaj mladih sodnih pisarjev okrog Lovševega Boštjana, je donelo glasno petje; seveda le, kadar je godba ponehala, zakaj pevci so bili tudi živahni plesavci.

«Čudno, da našega glavarja ni,» je omenil sodnik.

«Snoči je obljubil, da pride.»

«Odpeljal se je v mesto; in šele pozno proti večeru,» deje notar Koprivec.

«Oh! Morda bo vendar istina, kar se že več časa govori.»

«Da ga pokličejo k vladi?» vpraša Hrast. «Vse je mogoče.»

«Tam potrebujejo ljudi, ki umejo in pišejo slovenski,» nadaljuje notar.

«In naš glavar je Slovenec!» pristavi gospod Anton.

«Slovenec? Haha, kje si pa čul to bajko?» se oglasi z drugega konca mize koncipient Koren.

«Saj nam dopisuje vedno slovenski!» trdi kaplan.

«In to ti je že dovolj? Zato ga smeš že proglašati za Slovenca? In pa novi Medenov valpet, ki zna samo eno slovensko kletev in to stokrat ponavlja, kadar hoče govoriti z dninarji in delavci — ta je po tvojem tudi Slovenec?»

«Hoho — gospod Koren, ne hudujte se! — In dubiis libertas — in tu imamo tako dvomljivo vprašanje!» se smeje Bolè.

«Meni se ne zdi dvomljivo! Za Boga svetega! Ste li že vsi tako ponižni in mehki in — kaj bi rekel, taki berači, da vas z neskončnim zadovoljstvom navdaja vsaka drobtinica, ki pade z bogataševe mize?»

«Sedaj bi pa skoraj mislil, da imate glavarja za bogataša glede slovenščine!» deje zaspano sodni adjunkt.

«O vi, vi ste pravi,» kliče Koren med občnim smehom. «Semkaj v čitalnico zahajate, Slovenec ste rodom, in Slovenca se imenujete — a prej bo še poteklo dokaj vode, preden boste vi dali slovensko črko od sebe.»

«Vse pojde, vse! Le pretiravati se ne smemo, prenačiti se ne smemo! Kamen do kamena — palača —» meni Bolè ter pokliče natakario in naroči večerjo.

«Da, da, ko bi le hotel vsak vsaj en kamen položiti!» hiti koncipient.

«Pa z narodnostjo samo tudi še ni dovolj,» deje malo bolj potihoma gospod Anton.

«Oh, umejem, umejem — tebi je najprej za — vero!»

«Brez vere pogine tudi naša narodnost; — o tem sem prepričan.»

«Dobro, dobro! Da, tebi je vera namen in narodnost deloma sredstvo, deloma pa sport!»

«Tebi pa je narodnost vse: — sredstvo, namen in — sport! Vere pa ne potrebuješ,» se posmehuje kaplan.

«Stojta, stojta, gospoda! Omne nimium —»

«Gospod Koren je pa grozen — radikalec,» ustavi sodnik Boléta.

«Pojdiva rajši plesat, gospod Koren!» sili notar.

«Za narod, kaj ne?» vpraša adjunkt zaspano.

«Oh, jaz bi vam že resnico povedal, gospoda! Pa ta čas pač pride! Le potrpite!»

To rekši izpije poln kozarec piva in vstane od mize. Odhajal je z notarjem.

«Glej ju, glej!» je klical adjunkt za njima; «sedaj gresta v istini plesat — za narod!»

Koren ni odgovoril; zadovoljil se je z zaničljivim pogledom, s katerim je premeril vso smejočo se družbo, in se je povrnil s Koprivcem v dvorano. Tu so se zbirali pari za četvorko. Ruda je vodil Bolétovo Milico po dvorani in Koren je takoj uvidel, da sta že obljubljena za ta ples. Hrastova gospa je sedela še v gornjem kotu dvorane poleg davkarjeve soproge, in tja je hitel koncipient. Doktorica še ni bila angažirana in je Korenu na njegovo prošnjo prijazno prikimala.

Plesali so kadriljo jako neredno, zakaj večina trških deklic in plesavcev ni poznala tega plesa. Lovšev Boštjan je bil tu reditelj ter je zapovedoval in vpil na vse grlo, in če mu ta ali oni ni po volji ubogal, ga je prijel tudi trdo za obe rami ter ga pritisnil na pravo mesto. Vsi so bili že privajeni tega in zato ni bilo čuti nobenega ugovora ali upora.

«Kako vam ugaja naša najnovejša krasotica?» vpraša doktorica svojega plesavca.

«Meni?» ponavlja ta razmišljeno. «Oh, dobro! Prijazna je videti!»

«Samo to?» sili gospa očitajoče.

«No, pa lepa je tudi — ako to želite, milostiva!»

Koren se je veselo smejal pri teh besedah.

«Vi ste grozen človek! Je li še kaj na svetu, kar bi vas moglo nekoliko zanimati? Saj niste vendar starec in slepi tudi niste, a če pride tako lepa, mlada in bogata deklica v našo družbo, pa — i kaj pa vendar mislite sedaj?»

«Ali me hočete oženiti, milostiva?»

«Ne, ne, vas gotovo ne. Tu bi bilo vse prizadevanje zastonj,» se smeje Hrastova gospa; «no, pa tukaj tega ne bo treba! Le glejte, novi naš koncipist bi vse premagal.»

Koren se je nehote ozrl po imenovanem in po njegovi plesavki. Stala sta na nasprotni strani, toda bolj v drugem koncu dvorane, oba v jako živem razgovoru.

Koncipient je raztegnil malo ustna, kakor človek, ki hoče reči: «Kaj meni mari do tega!» ter plesal dalje po glasnem zapovedovanju Boštjanovem. A ko je došel zopet na svoj prostor, se je moral znova ozreti po Milici. Jezilo ga je sedaj nekaj; da Milica pleše z onim ošabnežem, da je prijazna ž njim, da se sam ni obljubil ž njo za ta ples — vse, vse ga je jezilo.

«O svojem potovanju mi še niste ničesar povedali,» je omenila doktorica.

Koren ji začne na kratko pripovedovati, kaj je počel v dnevih svojega dopusta; pa bili so že v zadnjem delu kadrilje, v katerega je vpletal Lovšev Boštjan vedno kake nove podobe.

«Double chain!» je vpil sedaj, in po trikratnem nesrečnem poizkusu je šlo vse v redu. Pri menjanju se je sešel Koren z Milico.

«Oh, usoda, usoda!» je vzkliknila deklica. «Vi mi niste prinesli sreče!»

«In vendar sem vam je želel iz vsega srca!»

Rekel je to tako gorško, da se je skoraj sam prestrašil.

Tudi deklica je za trenotek uprla vanj svoj pogled. Zardela sta oba.

«Nesrečna usoda ste —» je hitela ona malo v zadregi ter povesila oči.

A v tem ji je že drug plesavec ponudil roko.

Po kadrilji sta šli dami tudi h gospodom v tretjo sobo; spremljal ju je pl. Ruda. Graščak je silil domov, češ, kaj bo rekla žena, ki je bila ostala sama doma; pa še migrena jo je baje mučila.

«Oh, to ne gre, to ne gre! Kdo bo sedaj odhajal? Do novega leta moraš ostati!» je silil Hrast.

«Oh, da, da! Samo malo naj še plešem!» je prosila hčerka. In graščak ni bil trdega srca. Tudi je sam rad ostajal v družbi. Do polnoči pa tudi ni bilo več dolgo.

«Pazite, kdo vam bo prvi ob novem letu častital!» šepne Hrast Milici na uho.

«Zakaj? Je li to pomenljivo?»

«Seveda! Dotičnik se gotovo zanima za vas!»

«Oh, pojdite, pojdite, ljubi doktor!»

«Jaz bom izkušal biti prvi!»

«Jako ljubeznivo, a jaz vas zatožim vaši soprogi — haha! Oh — ne, ne! Ne bom vas ne! Le bodite prvi, ako ima to kaj pomeniti.»

Njene temne oči so bile segle pri teh besedah mimo Rude, ki se je igral še vedno ž njeno pahljačo ter izkušal ujeti včasih kak pogled od nje.

Šli so znova plesat, in sedaj je bil tudi Koren že tako pogumen, da je večkrat plesal z Milico. Zabaval jo je s tem, da ji je pripovedoval o svojih dijaških letih in o vseučilišnih burkah, celo o zadnjem potovanju in o svojem domu ji je pravil. Govoril je suho in v kratkih stavkih — brez ognja in brez barv — a vendar ga je deklica pazno poslušala. Vračala mu je z dogodki iz odgojevališča, v katerem je več let prebela, s pripovedovanjem onih vsakdanjih, nedolžnih in vendar humorja polnih spletk in zavijač, kakor se uganjajo po takih zavodih.

Ruda pa se je lotil dacarjeve hčerke, pri kateri je bil takoj zapazil, da hoče koketirati ž njim.

Zdajci pa zapoje na odru za zaveso steklen zvon; počasi, skoraj slovesno so doneli njegovi udarci preko plesavcev. Bilo je polnoči, in staro leto končano.

«Veselo novo leto!» je vzkliknil gorko Koren in podal Milici roko.

«Veselo novo leto!» je zavrnila Milica; in stisnila sta si s smehom roke, kakor dva znanca.

«Oh, prepozno, prepozno!» je zaklical poleg njega dr. Hrast, ki je prisopihal od druge strani.

Šele sedaj se je domislila deklica njegovih prejšnjih besed, in kri ji je silila v lice.

«Prav se vam je zgodilo, gospod doktor! Zakaj ne pazite bolje?»

«In kdo je bil moj srečni tekmeč? Morebiti Koren?» je dražil Hrast.

«Le ugeníte ga!» je zavrnila Milica in hitela Hrastovi soprogi naproti, želet ji srečno novo leto. Tudi pl. Ruda je sedaj pritekel. —

Kmalu po polnoči so se jeli razhajati. Gospod Anton se je bil že dosti prej poslovil, sedaj pa sta odšla Bolétova in Hrastova in večina drugih oženjenih. Dvorana se je polagoma izpraznila, a v krčmi je bilo tem več gostov. Pevci so zasedli veliko mizo in v gostem tobakovem dimu, ki je polnil vse sobe, in pri brljavih petrolejevih svetilnah je bilo kmalu težko spoznavati posamične osebe. Glasen vrišč in šunder je vladal povsod in vsak trenotek je zadonela iš njega vesela pesem domačega zbor.

Tretje poglavje.

Predpust se je že bližal svojemu koncu, ko so odličnejše Borjane iznenadila nekega jutra na debel rožnat papir tiskana vabila k večerni zabavi pri graščaku M e d e n u. Fant, ki jih je raznašal, ni imel livreje, bil je navaden vrtnikov pomagač in je, oddavši listič, rad malo

postal, češ, morda bo tudi zanj kaj odletelo; a vabila so bila tem elegantnejša ter so v običajnem slogu nemški naznanjala, da se «Meden in njegova soproga častita z vabilom k soirée dansante».

«Kaj vraga!» je vzkliknil dr. Hrast, prebravši dotični listič, ki mu ga je bil prinesel sel v pisarno.

Koren je pri tem vstopil ter nosil enako pismo v roki.

«Ste li tudi vi povabljeni?» ga vpraša šef.

«Tudi! Pa kaj to pomeni?»

«Ne vem; toda nekaj novega je to vsekako!»

Koren je skrivnostno zmajal z glavo.

«Kaj ugiblujete?» je dejal doktor radovedno.

«Dozdeva se mi, da sem ugenil,» zavrne koncipient s smehom. «Ali ne veste, da bomo imeli kmalu volitve? To je vse ad captandam — — — oh, jaz poznam take ptiček!»

Hrast se je nasmehnil.

«Mogoče,» je pritrdil onemu; «a tja moramo vsekako.»

«Jaz ne!» je dejal odločno Koren.

«Kako? Zakaj ne?»

«Ker v nemškutarjevo hišo ne zahajam!»

«A s tem zabavnim večerom vendar politika nima opravila!»

«Jaz trdim, da je tako! In ko bi tudi ne bilo — saj vendar poznate moja načela?»

«Svobodno! A jaz bi mislil, da je prav z našega stališča umestno udeležiti se te veselice — in čim več nas bo tam, tem bolje — toda — kakor vam je drago; Bolétovih in drugih se nadejam!»

Doktor je govoril to brez posebnega namena ter pregledoval akte pred seboj. Tudi Koren se je obrnil, da odide. A ko je čul imenovati Bolétove, mu je zastala noga; hotel je še nekaj povprašati, pa po kratkem premiselku je odšel.

Zunaj v svoji sobi je še enkrat razgrnil vabilo in čital poluglasno dan in uro napovedane veselice.

«Na pustno nedeljo torej!» je šepnil in položil rožnati listič v svojo miznico.

* * *

Nepričakovana vest o veselici pri Medenovih se je bliskoma razširila po trgu. V stalni krčmi uradnikov, kamor je zahajal tudi Koren, nocoj ni bilo o drugem govora, in ker so bili vsi povabljeni, se je čulo tudi le laskavo odobravanje te nove Medenove misli. Celo podrobnosti pričakovanega zabavnega večera so bile že znane. Tako je poštar vedel, da je Meden naročil vojaško godbo in dve imenitni kuharici iz mesta. Tudi o polzenjskem pivu in renskem vinu in naposled o šampanjcu se je govorilo. Zadovoljnost je vladala povsod, le eno vprašanje ljudem ni dalo mirovati, namreč: «Kaj to pomeni? Čemu to?»

In tu je bil vsem dan dušek, da navzlic težko pričakovani zabavi in poleg svoje zadovoljnosti izpuste nekoliko zlobnih in zlovoljnih opazk.

«Radoveden sem, bo li kaj oficirjev iz mesta —» je šepnil davčni nadzornik sosedu pl. Rudi na uho.

Ta ni izpremenil lica, kakor bi ne umel, kaj tiči za to opomnjo.

«Lepo bi bilo; potem oblečem tudi jaz svojo uniformo.»

«Ste li rezervni častnik?» vpraša adjunkt.

«Seveda, pri dragoncih!» zavrne oni samosvestno.

«Meden vendar ni tako — umazan in skop, kakor pripovedujejo,» omenja sodnik.

«Bomo videli!» hiti notar Koprivec, ki je bil v vseh stvareh nekoliko skeptičen.

Tako so besedovali ves večer.

Koren je molče sedel poleg in pušil smotko.

«Ali vi niste povabljeni?» ga je vprašal potihoma poštar.

«Da, da — tudi!»

«Oh!»

«Se vam li to dozdeva čudno?»

«O ne, ne! Pa le — ker tako tiho tu sedite!»

«Plesal vendar ne bom že prej od veselja, ako me kakov Meden povabi na obed?»

Poštar je umolknil, zakaj bil je jako miroljuben mož ter se je največ prepiral s svojimi hlapci.

«Oh, gospod plemeniti Ruda — vi boste pa zopet Bolétovo krasotico vzeli v izključno posest!» se je šalil sodnik.

«Kotiljon je že moj in kadrilja! Danes sem bil na Drenovem,» je kričal oni. Nehote je uprl svoj pogled ob dolgi mizi tja v drugi konec, kjer je sedel Koren.

Ta je grizel konec smotke in iskal žveplenic, ki jih je bil adjunkt predse postavil in jih mehanično prebiral.

«Častitam!» je dejal sodnik.

«Ko bi ne bila tako mlada!» je omenil adjunkt.

«Zakaj? Gospod koncipist še lahko čaka!» se je oglasil Koprivec.

Iz vseh opazk pa je vsak lahko čutil porogljiv naglas, edini koncipist menda ne.

Sredi pogovora je nekdo predlagal, da se napravi tarok, in kmalu potem so začeli nekateri igrati. Adjunkt pa se je šalil s točajko in Koren mu je pomagal.

Bilo je že blizu polnoči, ko sta se Koren in notar Koprivec vračala domov. Stanovala sta v isti hiši.

«To vam je gizdalin, ta koncipist!» je omenil Koren pred vežnimi vrati.

«Pa jaz bi še stavil, da bo Bolétov zet!» zavrne notar.

Iz Korenovih ust se je izvil kratek, hripav glas, ki ni bil ne smeh, ne beseda, niti pritrjujoč, niti odrekujoč.

«Kaj menite?» je vprašal notar in globoko zazeval.

«Jaz — nič! Mrzlo je!»

V tem je zapiral koncipient vežna vrata.

«Ali pojdete k Medenu?» je opomnil Koprivec na stopnicah.

«Ne vem!»

«To se pravi, da pridete!»

Ločila sta se na temnem mostovžu in odšla vsak v svojo sobo.

* * *

Na pustno nedeljo zvečer je bilo živahno gibanje na gladki, debelo s snegom pokriti cesti, ki je tekla iz Borja do četrte ure oddaljenega Medenovega gradiča. Vsak trenotek so prihitele odprte sani, in tenak glas kraguljcev, ki so viseli ob konjih, se je razlegal daleč po raztegnjeni dolini. Trije, štirje vozniki, kolikor jih je premogel trg, so imeli nocoj dovolj posla, zakaj nihče ni hotel priti peš, in ako so trije ali štirje sedli na voz, tudi račun voznikov ni bil velik za posameznika. Okrajni glavar in njegova soproga sta se peljala skupaj, in ko se je voznik zopet vrnil, je naložil pri čitalnični krčmi sodnika, adjunkta, notarja in plemenitega Rudo. Prav, ko so že konji potegnili sani, je prisopihal Koren.

«Jaz sem že mislil, da vas ne bo!» je klical Koprivec. Koncipient je naglo sedel poleg voznika: na drugi strani pa se je tiščal notar. Oni trije so balansirali zadaj.

Po kratki vožnji so ugledali pred seboj razsvetljena okna Medenovega gradiča, in ko je ustavil voznik svoja konjiča pred velikimi vrati, je pritekel hlapec pomagat gospodom s sani, dva druga pa sta svetica z baklami. Nekoliko korakov proč je stala cela gneča gledavcev, domačih hlapcev in deklin, ki so si šepetali razne opazke o prihajajočih ter sklepetali z zobmi ob hudem mrazu. Po veži in po stopnicah je bilo vse zeleno. Oboki so bili prepreženi s smrečjem, ob straneh so stala drevesa iz cvetličnjaka, in v vsakem ovinku je brlela svetilnica. Zgoraj v prvem nadstropju na mostovžu je pričakoval graščak Meden svoje goste, opravljen v frak in na rokah rumene rokavice in pokrit z visokim svilenim klakom.

Mož je bil že malo starikav, dokaj trebušnat in debeli vrat mu je silil izza ozkega, trdega ovratnika. Z nenaravnimi pokloni je pozdravljal prišelce in jim stiskal roke; govoril je malo in tem urneje hodil prihajajočim gostom odpirat vrata v sobo, kjer jih je sredi došlih gospa pričakovala in pozdravljala njegova soproga.

«Prosim, prosim, gospod sodnik!» je hitel Meden in tiral ogovorjenega k vratom; adjunkt in koncipistu je stisnil roke, Korena in notarja pa le površno, a vendar prijazno pozdravil. V sobi je bilo še malo gostov, največ uradnikov iz Borja; pa kmalu so se sobe polnile. Prišlo je tudi nekoliko gospodov iz mesta, med njimi trije oficirji. Tudi Bolè s svojo soprogo in Milico se je pripeljal. Družba je bila silno raznovrstna in raznobarvna, in zato spočetka tudi živahna zabava ni mogla prodreti. Vse je le bolj šepetalo in boljši znanci so se stiskali skupaj. Gospe so zlasti ogledovale graščakinjo, soprogo Medenovo. Bila je opravljena v težak siv brokat in semtertja je nosila po krilu pripete šopke svežih sneguljčic. Ta oprava je čudno pristovala njenim svetlim, plavim lasem, a prav ker se je videlo vse bolj enotno in skromno, je vplivala celota zmagonosno na gledavca.

Sedaj se je pripeljal tudi dr. Hrast s soprogo svojo. Elza, Medenova soproga, je pozdravila oba jako prijazno in doktorju stisnila tudi roko. Bolétova in Hrastova družina je zasedla kot v dvorani poleg sobe, kjer je sprejemala graščakinja goste; poleg njih na nizkem odru pa so godci, vojaki, pripravljali svoje gosli.

«Nekoga menda še pričakujejo,» je omenil Bolè, prišedši od druge strani h gospem.

«Koga vendar? Jaz skoraj nobenega znanca ne pogrešam in tujcev je tudi že nekoliko,» zavrne Hrast.

V tem je prišumela Elza mimo.

Bila je lepa žena; lepša nego prej deklica, in ona mirna samozavest, ki je prej le včasih zasijala iz njenih modrih

oči, je bila razlita preko bledega, polnega lica. Le oko je bilo nemirno.

«Baron Jablonski je obljubil, da pride nocoj,» je dejala, obrnivši se k Boléški; «čudim se, da ga tako dolgo ni; a mrzlo je in sneg, ta sneg — —.»

«Baron Jablonski?» je ponavljajal Hrast, ki je stal poleg. Vprašal je to z vidnim čudenjem, a takoj mu je bilo žal, da je to pokazal.

«Ste li že dolgo znani ž njegovo rodbino?» je omenila Boléška, ki je boljše vedela prikriti svoje čudenje.

«Obiskal nas je pred kratkim, in tudi midva sva že bila v Grobljah pri njem.»

Hrast je pri teh besedah jel gledati po dvorani; spomnil se je nehote Korena in pogovora ž njim o priliki, ko sta prejela povabilo na ples k Medenovim.

V prvi sobi se je gnetlo nekoliko oseb, in Elza se je ozrla tja.

«A, tu bo! Res je,» je dejala skoraj bolj naglo, nego je sama hotela, ter odšla novim gostom naproti.

Hrast je nekoliko potipal Boléta.

«To pa vendar nekaj pomeni, prijatelj! Jablonski — in tukaj...»

V tem je prišel Koren urno iz prve sobe mimo doktorja.

«Kaj sem vam pravil?» je šepnil potihoma, a vendar je bilo nekoliko srditosti v tem vprašanju.

«Kaj?» je ponavljajal Hrast, akoravno je vedel, kaj misli Koren.

«Da je vse humbug, političen humbug, in mi smo okvir, statisti, klovn, bedaki...»

Bolè se je glasno zasmel, da so celo gospe pozorno pogledale.

«Kaj vam je, gospod Koren?» je vprašala Milica in s pahljačo zakrila pol obraza.

Da bi bil kdo drugi stavil to vprašanje Korenu, gotov bi mu bil srdit odgovor; tudi sedaj se je v koncipientovih

očeh posvetilo nekaj, blizu kakor: «Vi tega ne umejete». Pa premagal se je. «Nič, nič!» je dejal naglo.

Sedaj se je tudi Hrast nasmehnil. To je pa mladega moža še bolj razburilo.

«No, če pa hočete vedeti» — je povzel zopet besedo, «povem vam pa lahko — saj se ne bojim nikogar. Vidite, gospodična, danes smo tu vsi — ščinkavci, vrabci — ali kar hočete — Meden in tisti oholi baron grobeljski — ta dva pa stavita nocoj zanke naši neumnosti. Glejte, volitve so pred durmi, in nocojšnji ples — vsa veselica, vse je le za to, da se pripravlja in gladi pot Medenu, nemškutarju Medenu.»

«Pst, pst! Ljubi moj Koren!» je hitel Hrast. — A oni je že odhajal.

«To je fantast!» je dejal resno Bolè. «Pa pojdiva pozdravit barona! A glej, zeta je tudi pripeljal s seboj!»

«Oh, ta ti je tepec!» je šepnil doktor.

«Pa zet Jablonskega — in to je nekaj!»

Baron jima je prihajal nasproti; spremljal ga je Meden, ki se je držal, kakor bi bil zrastel za celo ped. Jablonski je prijazno pozdravljal in odzdravljal na vse strani, a lastni mu oholi izraz ni izginil ž njegovega lica. Zet njegov pl. Gorski pa se je bil pridružil oficirjem ter od daleč ogledaval dame, sedeče ob dolgih stenah dvorane.

Ples se je kmalu pričel, in veselica se je vršila po napovedanem sporedu. Spočetka ni bilo prave zabave; razni, po nekoliko jako različni elementi so se polagoma spojevali, skoraj težavno, a godba, izvrstno Medenovo vino in izborni buffet so pospeševali dobro voljo.

Pl. Ruda je bil nocoj v zadregi. Prvo kadriljo je plesal z Bolétovo hčerko in kotiljon je bil ž njo gotov; a njega je zdaj mnogo bolj zanimala najkrasnejša gospa nocojšnjega večera — Elza. Tekmoval je pri nji z vsemi drugimi, zlasti s častniki tako, da je celo zaspani adjunkt zapazil izpremembo ter sodniku razodel to novost — kakor se je izrazil.

«In vi, kaj pa vi?» ga je vprašal ta nagajivo.

«Oh, prestara, prestara!»

«Oh, vi ste lisjak!» se je smejal sodnik.

«Pa tisti — ki je grozdje ogledaval!» pristavi notar.

«Pivo je izvrstno!» je mrmral adjunkt ter odhajal k buffetu.

Celo Koren je polagoma pozabil prejšnjo jezo, in čimbolj je jel Ruda zanemarjati Milico, tembolj se je je lotil on.

«Ste se li že potolazili?» ga je vprašala med plesom.

«Ste me li umeli prej?» — Deklica ni takoj odgovorila.

«Da govorim odkrito,» je dejala potem ter uprla pogled vanj, «nisem vas prav umela. To vem, to je bilo videti, da se menda Medena in barona — bojite?» je pristavila s smehom.

«Bojim? Oh, ne, nikakor ne! Jaz se nikogar ne bojim — a te ljudi sovražim, iz vsega srca jih sovražim, in to plavolaso Nemko, in vso to sodrgo — oprostite, jaz bi tudi ne bil prišel sem, ako —»

Tu se mu je strastni govor ustavil. Ponehal je bolj plesati ter postal s plesavko blizu sredi dvorane, krog nje pa so se vrteli drugi v burnem rajanju. «No, — zakaj: „ako?“ je hitela deklica.

Koncipientu je silila kri v lice. Bil je res pogumen, brezobziren mož, ki je rad povedal vsakemu svoje, in nikdar prikrival niti sovraštva, niti prijateljstva, bodisi komurkoli; a sedaj vendar ni našel besede. Sam sebi je bil hotel utajiti, da je le zaradi Milice prišel k Medenovim, sedaj pa ga je ob njenem vprašanju nekaj sililo, da se ji izpove, a z druge strani ga je bilo zopet sram. Molčal je in iskal v njenih očeh izpodbude. Toda deklica je menda instinktivno čutila, kaj se godi v njegovih mislih, in se ni ozrla nanj, niti ponovila svojega vprašanja.

Ko je pripeljal svojo plesavko nazaj k njeni materi, je sedela tam Elza.

«Oh, gospod doktor Koren!» je dejala jako prijazno ter mignila s pahljačo na prazni stol poleg sebe. «Kako je to, da vas nikdar videti ni; drugi gospodje prihajajo k nam, a vi ste — kaj bi rekla — tako ponosni —»

Smejala se je tako prijazno, obenem koketno, da Koren sprva ni vedel odgovora. Sedel je poleg nje — zakaj Milico je bil odvzel že drugi plesavec, in Boléška se je zabavala z glavarjevo soprogo — ter se izgovarjal, koliko ima posla in malo časa.

«Seveda poleti — vaš krasni vrt — a pozimi — milostiva —»

«Pridite vendar na črno kavo; — nekateri gospodje nas obiskujejo!»

«Ako dovoljujete?»

«Vi se nocoj mnogo zanimate za to malo črnooko krasotico — haha, ljubi doktor, jaz imam izvrstno oko!»

Zakrila je pri teh besedah svoje lice s pahljačo proti drugim ter se obrnil napol h koncipientu — zaupljivo in nebrižno, kakor k staremu prijatelju.

Moral se je ozreti vanjo, v njeno bledo, lepo lice, in na belo, polno ramo, s katero se ga je skoraj dotikala. Koren ni bil več mladenič; kadar je občeval z Milico, se ga je polastila sicer, kakor je sam čutil v veliko svojo nejevoljo, neka otročja, mladeniška okornost in bojazen; — tej ženi nasproti pa nikakor ne. Znan je bil že dolgo ž njo, čeravno le bolj površno; govorilo se je mnogo o nji v trgu in povsodi, kjer se je kdo domislil; vse to pa je storilo, da se je zdela vsem zanimiva, a vendar je vsak mislil, da jo sme in more nadzirati. Tako tudi Koren. — Glede ženske lepote pa on tudi ni bil slep.

«Motite se, milostiva! — Hvaležen vam pa moram biti o vaši pozornosti —»

«Oh, ne tajite in tudi tako zlobni ne bodite!» ga je karala Elza.

«Zloben? Nikakor ne, ampak odkritosrčen!»

Mahnila je nalahno s pahljačo proti njemu.

«Da bi bilo to, zaupali bi mi bolj; pa seveda vi vsi v trgu nas gledate malo od strani, in zlasti jaz, jaz sem marsikomu na poti. Ni li istina?»

«Milostiva!»

«Tudi vi ste takšen! V meni gledate Nemko, osovraženo in sovražno Nemko — le pritrdite mi, gospod Koren!»

Smehljala se je pri teh besedah; a koncipient je bil v silni zadregi.

Povsodi drugod in vselej bi bil rekel «da!» ako bi bil kdo drugi to izjavil; morebiti Elzi sami bi bil potrdiril v drugih okolnostih. Sedaj pa je dihal tanki vonjavi parfum, s katerim je polnil zrak vsak migljaj njene pahljače in pred seboj je videl krasno ženo.

«Vse to mi je znano! In zato, vedite, gospod Koren, zato se tudi bojim, priti v vašo čitalnico. Kako bi me pač pogledali?»

«Saj ste že bili!» hiti on, vesel, da more izpregovoriti besedo.

«Pa tedaj je bilo vse drugače! Tedaj še nisem bila — žena Medenova.»

«Pa vaš gospod soprog je vendar tudi prihajal!»

«Da, da, a sedaj sva oba menda drug radi drugega izgubila pravico prihajati k vam.» — Koncipient je zavrnil z roko.

«Ne, ne, dovolite, da izgovorim. Prej, prej ste se še veselili, ko vas je bilo manj; ko še vsi uradniki niso hodili tja; sedaj pa izbirate — in prav tako; — pa nekoliko tesnosrčni ste vendar!»

«Motite se, milostiva gospa!» je dejal Koren ognjeno; «le pridite, le stopite v naše društvo in uverili se boste, da so ti predsodki na vaši strani.»

Koncipist Ruda je v tem trenutku prihitel ter odvedel Elzo k plesu.

«Bomo videli!» je dejala še naglo in smehljaje svojemu sosedu.

Pri kotiljonu je stal Koren z drugimi gospodi ob vhodnih vratih ter gledal ples. Ko so volile dame, je premišljeval, bo li prišla Milica ponj in poleg nje se je domislil tudi Elze. Namesto običajnih papirnih redov so delile plesavke raznobarvne trakove. Koren je dolgo čakal, a nobene ni bilo k njemu, zakaj tudi prej se sam ni bil pobrinil za ples. A prva je prišla Elza ter mu pripela s pomenljivim smehljajem bel trak na prsi.

«Bel!» je omenil on, položivši ji roko okoli pasu, ne da bi bil pomislil, kaj hoče s to opomnjo.

«Seveda! Rdečega vam bo prinesla ona črnooka. Saj to vendar želite?»

Ko se je obrnil k vratom, je stala Milica pred njim in mu res pripela rdeče znamenje. A sama je malo zardela pri tem delu. Plesala sta dvakrat po dvorani, a on ni našel besede. Molče jo je privedel na njen prostor, molče se priklonil in odšel.

V sobi, kjer so starejši gospodje kvartali in pušili, ga je srečal Hrast.

«Ste li še tukaj, dragi moj Cato?» se je šalil doktor; «jaz sem mislil, da ste že zdavnaj ubežali nevarnim zankam in zapletkam — političnim namreč! Haha! Druge so vam pa morebiti po volji?»

Danilo se je, ko so jele sani s trudnimi Medenovimi gosti drčati zopet proti trgu. Tudi naši znanci so se stisnili zopet, kakor ob prihodu, na sanke, samo Rude je zmanjkalo. Sedel je še gori pri oficirjih s pl. Gorskim vred in igral ž njimi makao.

«Prijetno je bilo!» je dejal sodnik in se zavil tesno v svoj kožuh.

«Da, da, izvrstno pivo in — šampanjec!» je pritrdil adjunkt.

Notar Koprivec je tlesnil z jezikom in užigal smotko, ki jo je bil pri odhodu vzel s seboj.

Koren je sédel poleg voznika in molčal. Razni, neumljivi čuti so ga obhajali, in ko je zrl predse na belo, v jutrnjem svitu blestečo planoto, po kateri je vstajala lehkà, prozorna meglica, se mu je zdelo, da vidi še pred seboj razkošno podobo graščakinje, in potem zopet se mu je vsiljeval spomin na Milico in njene temne oči in njen nedolžni, zaupljivi govor. Nehote je segel z roko na prsi, ima li še tam rdeči trak — a čutil je dva — in tu se mu je zopet zdelo, da mu zveni na uho zapeljivi glas: «Obiščite nas vendar!»

Zveneli pa so le tanki kraguljci na vratovih konjičev; na vzhodu se je žarilo nebo, z velikih topolovcev ob cesti pa so vstajale vrane v gostih tolpah in letale nad belo ravnino.

Četrto poglavje.

Minilo je več tednov. Debeli sneg je bil že davno skopnel, in cvetje, ki je lezlo polagoma iz mehkih tal po solnčnih brdih okrog Borja, je oznanjevalo pomlad. Davčni nadzornik, ki je bil strasten hribolazec, je bil prinesel že zeleno bukovo vejico v svojo pisarno, in gospod Anton, ki je rad zgodaj vstajal in ob jutrnjem izprehodu molil svoj brevir, je trdil popoldne v čitalnični krēmi, kjer je pil navadno kozarec piva, da je čul že dvakrat kukavico.

«Ste li imeli mnogo denarja v žepu?» je vprašala krčmarica.

«Nič, prav nič!»

«To je slabo! Sedaj ga vse leto ne boste imeli!» je trdila ona.

«Oh, vem, da ne!» se je smejal kaplan.

V vsem življenju in kretanju v Borju ni bilo posebne izpremembe, edini pl. Ruda je bil nekega večera prinesel

v krčmo vznemirjujočo vest, da je bil glavlarjevo soprogo ob belem dnevu sredi trga napadel sirov zločinec.

«Kaj, kaj, kako?» je klical sodnik, ki je sedel pri večerji, in celo zaspani adjunkt je odložil svojo smotko in strmel v koncipista.

Ruda pa je obenem položil revolver na mizo in trdil, da nikdar ne pojde več brez orožja iz hiše.

«A kaj se je zgodilo?» je silil sodnik.

«Glavlarjeva soproga se je izprehajala s svojim pinčem po trgu, saj jo poznate to ljubeznivo živalco, ki nikomur še ni žalega storila; in na trgu je povohal ubogi psiček v prodajalnico mesarjevo — saj ga poznate tudi tega siroveža — in ta zlobnež je vrgel nož za peskom, da je komaj utekel. Glavlarjeva gospa je omedlela zaradi tega napada — verujte mi, gospoda, brez revolverja ne grem na ulico. To ljudstvo, to prebivavstvo je presirovo.»

«Pa to vendar ni napad na gospo!» je omenil sodnik.

«Sirovost je, ako ni napad!» se je hudoval Ruda.

«Jaz bi tistega pinča tudi brenil, ako bi se mi približal!» je omenil adjunkt in užigal smotko.

«Lepa varnost je to!» deje porogljivo koncipist in trka ob svoj revolver.

«Položite tisto orožje v stran, dragi moj, potem bomo bolj varni, zakaj meni se zdi, da je nabito,» se posmehuje adjunkt.

Drugi so se smejali, in Ruda je, akoravno malo nejevoljen slušal in obesil revolver na steno.

«Ali bo glavlarica morebiti tožila zaradi žaljenja časti?» vpraša notar z zlovoljnim naglasom.

«Časti svojega pinča!» pristavi Koren, ki je dosedaj mirno poslušal pogovor.

Ruda bi bil jezno zavrnil, ko bi ne bil sodnik preprečil daljšega zabavljanja z opomnjo:

«Stojte, gospodje! Nekaj novega, kaj pa bo z volitvami? Razpisane so in v štirih tednih jih imamo. Kdo bo kandidat?»

«Kje? Pri nas? Kandidatov dovolj, a kaj pomaga, ker ne volimo sami, in ker ne moremo imeti svojega,» trdi davčni nadzornik.

Ruda je ponosno gledal po družbi, notar Koprivec pa je pobesil oči.

«Volite, kogar hočete, meni je enako! Volit itak ne pojdem!» se odreže adjunkt.

«Lep narodnjak!» vzklikne Koren.

«Eh, pojdite se solit, dragi moj, s svojim narodnjaštvom! Slovenska pisma napravljate in slovenske vloge, dejanjsko, dejanjsko pokažite — ne pa s takimi puhlimi frazami,» ugovarja malo razdraženo sodni adjunkt.

«Da nam jih boste kar vračali, kaj ne?»

«Le poizkusite!»

«Da bi vaju vrag! Že zopet sta si v laseh!» je hitel sodnik. Govorita vendar enkrat mirno, pametno! No, tu prihaja še tretji — sedaj se bodo pa sprijeli!»

Zadnja opomnja je veljala gospodu Antonu, ki je bil v tem trenutku vstopil. Prihajal je redkokdaj zvečer, in zato so ga pozdravljali nocoj vsi z glasnim čudenjem.

«Ej, kaj boste povpraševali,» jih je zavračal in sédel poleg Korena ob konec mize. «Treba je vendar, da pozvem kaj novega — včasih; saj ste vsi polni — novic, gospodje!»

«Aha, gospoda Antona že tišče — volitve!» se smeje adjunkt.

«Gotovo ste že izbrali kandidata?» hiti mladi duhovnik.

«Seveda! Naš gospod adjunkt ima največ upanja!» se roga Koren.

«Tiho, tiho, nič zabavljanja!» se oglasi sodnik. «Dobro, da ste prišli, gospod Anton! Jaz bi v istini želel, da se

zgovorimo o kandidatu — brez šale, gospodje, stvar je resna in zadnjo besedo imamo mi; zakaj bi torej ne govorili?»

«Pametna je taka, gospod sodnik!» pritrjuje kaplan; «naš trg je velik in bo odločeval glede večine, ako postopamo složno. Izberimo si svojega moža in naznanimo ga osrednjemu odboru; saj nas ne sme prezirati!»

«Tudi jaz tako sodim, gospodje! Toda z vlado je treba nekoliko dogovora,» omeni pl. Ruda.

«Aha!» se oglasi Koren. Edini adjunkt se mu je malo namuznil, drugi pa so se vedli, kakor bi ne čuli tega vzklika.

«Jaz bi dejal, da pride to pozneje, gospod koncipist!» oporeka notar.

«Kakor vam drago!» odgovori oni zbadljivo in potegne rame kvišku.

«To ni naša stvar! O tem naj ukrene osrednji odbor, gospodje!» povzame zopet sodnik besedo. «Oglejmo si malo okoli! — Koga bomo kandidirali? Drugod nam ni treba iskati, jaz bi dejal, da se tudi pri nas še najde kdo, ki bi nas v deželnem zboru pošteno zastopal. Tu nam je treba novih cest, novo šolo bomo zidali in povodnji, povodnji tam doli v drenovski dolini bo treba zabraniti. In naпослед — ne pozabite železnice! Deželni zbor bo imel važno besedo o nji, torej pazimo, da dobimo zastopnika, ki pozna naše razmere.»

Koren je pod mizo drezal z nogo soseda svojega, gospoda Antona. Vsi so čutili, da so sodnikove besede nekako kandidatski govor, a misel na to jih ni mogla ogreti.

«Pa liberalec ne sme biti!» vzklikne kaplan.

«Sedaj smo vsi klerikalni, ljubi moj!» se smeje adjunkt.

«In naroden, odločno naroden mora biti!» se oglasi Koren.

«Sedaj smo vsi narodni!» pristavi zopet adjunkt.

Razen Korena in kaplana se je smejala vsa družba.

«Kandidirajte vi, gospod sodnik!» omeni davčni nadzornik, ko je bila veselost malo ponehala.

«Oh, kaj pa mislite! Časa ni, časa, in kaj bom jaz?» A govoril je to tako, da so vsi čutili, da ne odbija onega predloga.

«Ali pa gospod notar!» je nadaljeval nadzornik hladnokrvno.

«Haha!» se je oglasil Koprivec s posiljenim smehom, ki ni dejal niti «da», niti «ne».

«Gospodje, jaz se čudim, da se ne spominjate moža, ki mu vendar gre v prvi vrsti poslanstvo našega okraja,» vzklikne zdajci Koren. «Ste li pozabili doktorja Hrasta? Jaz vsaj ne vem sposobnejšega poslanca za nas! Ali ve kdo boljšega?»

«Ne vem, kako bo ž njim?» deje sodnik. «Pri nas pač, pri nas — toda drugod se mu bodo ustavljali.»

«Duhovščina se ga bo branila,» pritrđi gospod Anton; «preliberalen je!»

«In malo preradikalen!» pravi Ruda.

«A, tako! Potem pa volite glavarjevega pinča, ki reprezentira javno varnost — ali pa tebe, dragi Anton moj! Živel!»

«Živel gospod Anton!» pritrđi adjunkt in privzdigne svojo čašo.

Kaplan ni bil razžaljen.

«Kaj bi bil jaz slab kandidat?» je klical med glasnim smehom drugih. «Toda, stojte, gospodje, jaz vem boljšega. Radoveden sem, kaj porečete o njem. Tudi on pozna naše razmere, kakor mi, in jaz stavim, da ga bodo vsi tržani radovoljno sprejeli!»

«Kdo, kdo je to?» je klicalo vse okrog.

«Meden, graščak Meden!»

Učinek teh besed je bil skoraj dramatičen. Sodnik in notar sta plašno in strmeč pogledala govornika, adjunkt se je glasno zagrohotal, in davčni nadzornik je tako naglo segel po svojem kozarcu, da ga je prevrnil in izlil vino po mizi. Koren pa je planil kvišku ter zagrabil soseda Antona za ramo. Edini Ruda je mirno pušil svojo cigareto, kakor bi mu ta kaplanova misel ne bila nova.

«Meden! Si li iz uma — ka-li?» je vpil Koren. «To je nemškutar, najodličnejši nemškutar v trgu, in — in» —

Hotel je pristaviti: — «njegova žena» — a umolknil je zadnji hip.

«Kdo pravi, da je nemškutar?» ugovarja kaplan. «Ali ne prihaja v našo čitalnico? Seveda ne vselej, pa tega ne more nihče zahtevati. A kadar more, pa pride!»

«Ta prokleta čitalnica! Torej ta bo še legitimacija vsakemu, kar se tiče narodne zavesti — kdor je le enkrat vteknil svoj nos vanjo? Oj, prijatelj — s tem kandidatom se pojdi soliti! Dokler bom jaz v Borju le še z mezincem mihal, toliko časa ne bomo volili nemškutarjev!»

«A jaz trdim, da je Meden naroden!»

«Ako se je nocoj prelevil! Ne, ne, ljubi moj kolega, pusti take burke!»

«Jaz govorim resno, gospodje. Meden bo pristopil narodnemu klubu, in — duhovščina je tudi zanj!»

«Vlada se mu gotovo ne bo protivila!» deje oblastno Ruda.

«Torej imamo tu že — dognano stvar! Oh, stojte, gospodje, preko nas ne boste hodili!»

Pri teh besedah je koncipient srdito trkal s kozarcem ob mizo.

«Jaz tudi mislim, da to ne gre kar tako — brez nas!» se oglasi notar. «Treba bo vendar sklicati volilni shod!»

«Le skličite ga!» se posmehuje Anton.

«Meni je Meden — kakor kakšen drugi,» deje sodnik; «a pravilno bo vendar vprašati volivce, tržane.»

«Saj jih bomo!» kliče Koren.

«To bo izvrstno! Malo zabave vendar! Haha!» se oglasi adjunkt. «Radoveden sem, kak bo kandidatski govor Medenov!»

«Vse za vero, dom in cesarja, bo dejal in dovolj bo! Oj, le počakaj, dragi prijatelj Antonius, jaz ti že zmedem tvojo spletko. Naših tržanov še ne poznaš! Kako lepo ste to izumili, in gospod koncipist tudi ve nekaj o tem — ali ne?»

«To je vendar naša dolžnost, gospod Koren!» je omenjal pl. Ruda samosvestno.

Navzlic perečemu vprašanju vendar zabava ni mogla več v tok. Vsi so postali jako redkobesedni. Prvi je vstal Koren in ž njim vred notar Koprivec, in oba sta se hladno poslovila pri družbi.

«Jaz sem že slutil, da nekaj nameravajo! Zadnjič na plesu pri Medenovih sem vam omenil nekoliko o tem. O, to so lisjaki! Hrasta se boje in ga hočejo izpodriniti, in zato se zavezuje ta kaplan z nemškutarji in na drugi strani z našo skrivnostno, nepreračunljivo vlado!» je šepetal Koren zunaj na cesti.

«Da, da,» je odgovarjal notar. Korakala sta po trgu proti Hrastovemu stanovanju.

«In vsak bi bil rad — kandidat!» deje vnovič Koren. «Haha!»

Notarjev posmeh je bil zopet takšen, kakor prej v krčmi, ko mu je nadzornik ponujal poslanstvo.

«Hrasta se boje! To je gotovo! Pa ne zaradi liberalstva; saj dobro vedo, da je to votel strah, ki ga tudi zunaj nič ni. In kaplan itak zna, da hodi naš doktor tolikokrat v cerkev, kakor kakšen drugi tržan; ta je bosa — z liberalstvom! Ugovori prihajajo od drugod — oh, jaz poznam naše razmere — vedite, dragi, naši karpi se boje ščuke, in doktor Hrast bi bil taka ščuka med našimi poslanci. Odtod izvirajo tudi vsi ugovori! Oh, ubogi rod slovenski!

Kadar si bomo malo oddehnili od pritiska trde nemške pete, nas bo tiščala pa domača samoljubnost, lenoba in zavist in ona grozna domišljavost — češ, saj ga ni boljšega od mene! In tako nimamo nič višjih vzorov, narodnost je le sredstvo, namen pa svoja korist. Pa vsi ti naši gospodje? Le pogledjte jih! Sodnik bi bil rad kandidat — pa je li naroden? In kaplan? Naroden je, pa danes mu ni za narodnost, nego da proderé njegova stranka! In Meden? V štirinajstih dneh bo mož tako proslavljen, kakor bi bil sam slovenski rešenik, pa vam ne more slovenskega stavka pravilno napisati. Pobil in proklel bi jih vse te ničemurne, samoljubne —»

«Ej, kaj se boste jezili, prijatelj! Svet je takšen, in če se hočete bojevati ž njim, ugonobili vas bodo prav ti, ki se jim sedaj grozite!»

Postala sta pred Hrastovim stanovanjem. Gori v odvetnikovi pisarni je še gorela luč, in Koren gre k njemu naznaniti, kar je pozvedel nocoj v krčmi.

Peto poglavje.

Pogovor med doktorjem Hrastom in njegovim koncipientom je bil jako živahen in dolgotrajen. Koncem je napisal odvetnik dolgo pismo, in Koren je prejel nalog, nesti ga drugo jutro k Bolétu na Drenovo in temu tam tudi ustno poročati o položaju. Hrast pa se je moral v opravkih odpeljati k sosednjemu sodišču, a do večera se je hotel vrniti in potem ukreniti v soglasju z Bolétom, na katerega se je povsem zanašal, o nadaljnjem postopanju. Početkom odvetnik sam ni mnogo mislil na poslanstvo; a upor in nasprotstvo, ki se mu je sedaj napovedalo, ga je dirnilo in vzpodbudilo, da je hotel delati na vse kriplje za svojo kandidaturo. In kdo je bil veselejši tega nego Koren! —

Drugega dne je hitel malo razburjen na Drenovo. Obenem ga je z nekakim nemirnim veseljem navdajala misel, da bo videl in morebiti govoril z Milico, zakaj, dasiravno si je izkušal mnogokrat sam utajiti ta čut, mu je vendar tlelo nekaj v dnu srca, nekaj, o čemer si je včasih sam dejal, da je ljubezni do one mlade deklice podobno; nasmehnil se je vselej pri tem spoznanju, a vračalo se mu je vedno in vedno, in če je sedel v pozni noči sam doma pri odprti knjigi, mu je zrlo oko preko črk tja v belo, golo steno, misli pa so mu uhajale strani, strani tja proti gradiču na Drenovem. «Sanje, sanje!» je vzkliknil vselej ter jezno zaprl knjigo.

A danes na potu se ga je lotil oni čut z dvojno silo, in čudno, danes se ga ni branil, nego strastno se je vtopljal vanj, kakor v nadi, da mu bo mogel dati duška v edinem tem, da vidi ono temnooko deklico.

Zunaj Borja ga je srečal voz, ki ga je že od daleč spoznal. Medenov je bil; Elza se je peljala v trg, in ko je odzdravljala Korenu, se mu je zdelo, da še nikdar ni bila tako prijazna kakor danes! «Aha, to izvira iz kandidiranja!» si je mislil Koren, a vendar si ni mogel kaj, da bi se ne bil ozrl za drdrajočim vozom. «Ta koketa bo gotovo agitirala. Hvala Bogu, da je nisem slušal in da še nisem šel tja k nji, kakor me je vabila!»

Pogled na beli drenovski gradič, ki se je prikazal sedaj izza ovinka, mu je zopet vzbudil prejšnje misli, in čim bližje je korakal gradu, tem počasneje je stopal. Ta mož je bil navzlic svojim tridesetim letom kakor dvajsetletni mladenič, ki zardi, ako sreča svojo izvoljenko.

In danes mu je bila usoda naklonila nekaj posebnega. Ko je povprašal po graščaku, je zvedel, da ni niti njega, niti soproge njegove doma; odpeljala sta se bila v mesto. Hišna, ki mu je to naznanjala, je videla, da ima koncipient nekaj nujnega poročati, in je pristavila: «A gospodična Milica so doma!»

«Torej oglasite me!» de je Koren pogumno in stopi v sobo, ki mu jo je odprla hišna. Jezil se je, čuteč, da mu utriplje srce, pa pomagati si ni mogel. Čakal ni dolgo, da je prišla Milica. Zardela je malo, pa z naravno prijaznostjo ga je pozdravila kot starega znanca in mu podala roko.

«Kaj vendar pomenja vaš prihod? To je nekaj ne- navadnega?»

«Res je tako! A vas ne bo zanimalo, sigurno ne! Volitve — volitve!» je hitel koncipient.

«Oh, to je pa vaš element!» se je smejala deklica.

Sedla je k mizici pri oknu, in on na nizek stoliček poleg nje. Početkom ni bil namenjen, razložiti ji vse podrobnosti današnjega svojega poslanstva, a trajalo ni dolgo, in zatekel se je bil v najnatančnejše poročilo o raznih kandidaturah in o agitaciji, ki se bo gotovo vnela v domačem trgu. Jezil se je govoreč o vladi, zabavljaj kolegu gospodu Antonu in klerikalcem, in ko je omenjal Medena, je postal skoraj strasten in pozabil, da govori z deklico, ki vendar težko ume razburjenost njegovo.

«Sicer ste pa vendar prijazni z vsemi temi gospodi?» je vprašala Milica.

«Prijazen? V takem položaju ne velja več prijateljstvo in še manj prijaznost!»

«To mi je neumljivo!»

«Dozdeva se vam tako; a le potrpite, gospodična! Želel bi skoraj, da bi vam bilo zabranjeno tako spoznanje; pa ne bo vam — gotovo ne! Ko se vam odkrije življenje z vsemi svojimi strastmi in brezdni, s svojimi nadami in prevarami, s srečo in nesrečo — oh, gospodična, verujte mi — ako le stopite malo vun iz tihega svojega zavetja, potem vam ono tudi ne bo več tako povsem neumljivo.»

«A naš oče vendar niso takov! Smejo se, govoreč o politiki in agitaciji — ali kakor drugače imenujete te

svoje zabave — in jaz mislim, da bi se zaradi razlike v mišljenju o takih vprašanjih z nikomer ne skregali ali sprli.»

«V mirnih časih in dokler človek sam ne stopi na pozorišče, naj velja to; pa letošnje volitve vas pouče o nasprotnem, gospodična!»

«Prosim vas, gospod Koren! Vi trdite, da se boste bojevali letos samo za narodnost, za slovenstvo; a kako to — saj trdite, da so nasprotniki, kakor gospod Anton, tudi narodni, in da hoče Meden postati narodnjak?»

«Ti gospodje imajo druge namere. O Medenu ne govorim, zakaj ako postane naroden, potem je vetrnjak, in pri nas se ne veselimo tako poboljšanega grešnika, kakor gori v nebesih. Nemškutar ostane nemškutar, in ta sramoten pečat mu je na veke vtisnjen, naj se levi, kolikorkrat mu je drago ali možno. Drugo je pa z Antonom! On je naroden, to je istina, toda narodnost mu ni prva; — on je bojevnik za vero, in potem šele za slovenstvo! In poleg teh imamo še drugih gospodov, za katere se tudi ne morem ogreti: to so naši vladni narodnjaki. V našem trgu nimamo še nobenega pravega zastopnika te stranke, bojim se pa, da se prekmalu pokaže na dan.»

«In zakaj se teh bojite?»

«Ker so polovičarji! Za polovično, navidezno korist žrtvujejo — ako treba — najblažje svetinje naše narodnosti — pa, gospodična, kaj bi vam govoril o tem?»

«Zanima me, ako mi pripovedujete o teh stvareh, akoravno jih popolnoma ne umem! — Res je tako, vse mi je novo!»

Koren pa je bil pri pravem predmetu. Razkladal je nadalje politična vprašanja in popolnoma pozabil, kako maloumesten je ta ogovor za zabavo mladi deklici. Pa počasi in nehote je zapustil ozko polje domačih političnih razmer in ji pripovedoval o slovanstvu sploh, o zgodovini in o slovstvu slovanskih narodov, in ognjeno navdušenje,

ki je sedaj donelo iz njegovih besed, je silno vplivalo na mlado poslušavko. Vsa njena vzgoja je bila nemška; — edinega slovenskega govora še ni pozabila, kakor se ga je bila priučila v otroških letih; a tu se ji je odpiral nov svet, novo prizorišče, in ko je nekolikokrat med Korenovim govorom omenjala, «oh, to mi je popolnoma neznano,» ni bila to samo običajna opomnja, nego v nji se je čulo tudi obžalovanje, da ji je doslej ostalo vse to prikrito.

Z malega grajskega stolpiča se je oglasil zvon, ki je oznanjal delavcem v bližnjih Bolétovih tovarnah poldansko uro. Koncipient se je skoraj prestrašil, zakaj ni mislil, da se je pomudil tako dolgo. Izročil je Hrastovo pismo Milici, da ga oddá očetu, nato se je poslovil. «Zakaj ne prihajate večkrat?» je vprašala Milica in zardela. «Tako sami in zapuščeni smo, in tudi oče si želé mnogokrat družbe.»

Spremila ga je veselo do mostovža in mu tam še enkrat podala roko. Nekako čudno ji je bilo pri srcu, ko se je vrnila v sobo; postala je pred zrcalom in si pogladila lase, kakor da bi bili v neredu, in pri tem je videla svoje zardelo lice. Obrnila se je strani in hitela v drugo sobo pospravljat svoje pletenje; a ni je strpelo tam. Vrnila se je veselo pevaje in stopila k oknu, odkoder se je odpiral krasen razgled na vso dolino. Tam doli se je vila bela cesta proti Borju, in prav doli pod klancem jo je meril sedaj urnih korakov naš znanec.

«Se bo li ozrl?»

To vprašanje ji je sililo v glavo in ž njim vred kri, ta izdajalska kri.

In res; oni tam doli se je ozrl na ovinku, a videti je ni mogel, zakaj že pri prvi misli, da bi jo mogel ugledati, je stopila za široko zagrinjalo; in predaleč je bilo tudi. Videl je le belo prijazno ozidje, in visoke bezgove grme ob njem, ki so poganjali prvo zelenje.

Blizu Borja je srečal Koren zopet Medenov voz; tudi gospa Elza, ki se je vračala v njem, je ugledala že oddaleč koncipienta ter velela kočijažu ustaviti.

«Oprostite, gospod Koren!» je dejala z najprijaznejšim smehljajem, ki ga je premogla, «govorila bi rada o nujni stvari z vami. Jaz in moj mož. Pridite vendar nocoj v grad...»

«Ni mogoče, milostiva, nocoj ne morem, obžalujem» — je hitel oni, dobro vedoč, česa želita Medenova.

«Kaj pa imate tako silnega?»

Koren je bil včasih tudi zloben.

«Vedite, milostiva, jako važno obravnavo imamo nocoj — o kandidatu za deželni zbor!» se je lagal z nedolžnim obrazom.

«O-oh! No, tudi jaz bi o tem rada govorila z vami!»

«Vi, milostiva?»

«Ne strašite se! Jaz ne kandidiram. A jaz mislim, da bi se bilo možno zediniti o kandidatu — in vi imate vplivno besedo.»

Naslonila se je na kraj voza in s smehljajem zrla koncipienta, da mu je skoraj gorko prihajalo. A ostal je trden.

«Pridite k zboru,» se je šalil; «vam bomo poslali vabilo.»

«Zakaj ne? Saj imam volivno pravico v trgu.»

Videla je, da danes ne opravi ničesar s Korenom, in je velela vozniku pognati konja.

«Oh, vi ste bili gotovo na Drenovem! Morebiti tudi v volivnih zadevah?» je omenila še zbadljivo.

Koncipient se je molče priklonil in voz je oddrdral dalje.

«Haha, stvar postaja zanimiva!» se je smejal Koren ter hitel v trg.

Šesto poglavje.

Nekoliko dni pozneje je kazalo prebivavstvo našega trga vse drugačno lice. Vsi so bili čudno izpremenjeni. Doma in v krčmi se je govorilo le o volitvah, o kandidatih, o shodih; družbe so se ločile po političnem izpovedanju, in prejšnji prijatelji se niti pozdravljali niso, srečavajoč se v svojih opravkih. Sodnik, davčni nadzornik in Ruda niso zahajali v krčme, v katere bi utegnil priti Koren ali notar, ali celo dr. Hrast; gospod Anton pa je rad lazil za sodnikom in se itak ogibal Korena. K onim je včasih prišel celo Meden. In kakor ti, tako so se ločili tudi drugi tržani; edini adjunkt je «plaval nad strankami», kakor se je sam izrazil, ter nocoj popijal z notarjem Koprivcem, jutri pa zabavljal Medenu in Antonu in dražil pl. Rudo.

Nasprotstvo se je ostrilo dan za dnevom, akoravno niti še kandidata niso bili imenovali; to je pa moral storiti shod volivcev, ki je bil napovedan v nedeljo popoldne. Ta shod je bil volilen manever, ki ga je bil izumil Koren. Vedel je, kako mehki, neodločni so tržani, in da jih bo spreten govornik, kakor je bil dr. Hrast, takoj dobil na svojo stran in jih trdneje držal, nego najsilnejša agitacija. Če bi hoteli nasprotniki postaviti Medena, bi bil nemogoč takoj, in umeknil bi gotovo svojo kandidaturo, zakaj on je bil vse drugo prej nego govornik.

Tako je računala Korenova stranka, ki se je sama imenovala odločno narodno, in bila si je tako v svesti zmage, da ji ni bilo niti na tem, da bi zbrala večje število odločnih privržencev pri shodu, češ, saj morajo vsi za nami. Nasprotniki pa, na čelu jim premeteni gospod Anton in večina uradnikov, so ravnali drugače: iskali in prigovarjali so tržane, naj se v obilnem številu udeleže shoda, in zlasti kaplan pri tem ni pozabil prehvaliti graščaka Medena, češ, koliko več lahko on stori za trg,

nego odvetnik, ki skrbi le za svoje pravde in za svoj žep. Uspeh tega je bil, da je bilo pred zborovanjem v nedeljo pridobljenih že več nego dve tretjini volivcev za graščaka. Koren tega ni verjel, ampak čakal, da se otvori zbor.

Lekarja, ki se dozda ni bil izjavil za nobeno stran, so izvolili predsednikom, in ta je potem prosil kandidate, da se oglasijo. Prvi je nastopil doktor Hrast in v lepem, dovršenem govoru razložil svoj program: varovanje narodne ideje v vseh okolinostih, skrb za širno slovensko domovino in za ožji volilni okraj — in pristaši njegovi so mu burno ploskali. Meden, ki se je drugi predstavil, ni bil tako srečen; a izpregovoril je vendar nekaj priučenih fraz, in gospod Anton mu ni nehal klicati «živio» in «slava», zlasti ko je oni poudarjal v svojem programu geslo: vse za vero!

Koren je sedaj uvidel, da preti nevarnost njegovi stranki in si je izprosil besede, da stavi nekoliko vprašanj do kandidata. Hotel ga je osramotiti, ker si je bil v svesti, da Meden ni zmožen odgovoriti. Kaplan je nemirno gledal, a ugovarjati ni mogel. Koren pa je interpeliral, kako si misli kandidat ustanovo deželne hipotekarne banke, in takoj za njim pride notar Koprivec z vprašanjem, kaj bo ukrenil kandidat glede končne uravnave zemljiškega razbremenila. To sta bila predmeta, s katerima se Meden v svojem življenju nikdar ni pečal, in jecljaje je odgovoril, da se bo v teh vprašanjih ravnal tako, kakor bo ukrenila narodna večina.

Ta še najbolj umestni odgovor je provzročil pritrjevanje na strani njegovih privržencev, toda glasni smeh in grohot pri nasprotnikih. To je bilo pa znamenje za občno kričanje, žuganje in zabavljanje, tako da so mirnejši takoj zapustili zbor in da ni prišlo do imenovanja pravega kandidata.

Koren je ostal z malo tolpo svojih ljudi zadnji na pozorišču; vseh se je lotila vesela razburjenost, da se jim

je posrečilo vsaj prvi mahljaj nasprotnikov odbiti. Pa videli so, da bodo imeli težko stanje, zakaj osupnila jih je večina, ki je bila na oni strani.

«Pa bomo jih, moramo jih!» je kričal Koren. «Nemarni smo bili z agitacijo! Agitirati je treba, prigovarjati jim; — moške, gospodje, mi moramo takoj na delo. Kje je doktor?»

«Odšel je,» omeni notar.

«Odpovedal se je!» se oglasi adjunkt za mizo, kjer je s kozarcem vina v roki z velikim veseljem poslušal in gledal, kaj se godi okrog njega.

Koren je bil nejevoljen.

«In Boléta tudi ni bilo!» ponavlja glasno.

«Tega menda nikdar ne bo,» deje učitelj Skubè, ki je bil tudi prisegel na Hrastovo zastavo.

«Zakaj?»

«Ker ga bo prihodnji zet pregovoril.»

Koren je prebledel, a nihče ni pazil na to.

Notar ga prehitil z vprašanjem: «Kateri zet? Mi ne vemo ničesar.»

«I, po trgu se govori tako! Tisti gizdavi Ruda je baje mnogokrat gori na Drenovem, in ljudje ugibljejo, da ni zaman tamkaj. Pravijo, da je že zaročen.»

«Oh, klepetanje starih bab!» deje Koprivec, ki ga je jezilo, da Boléta ni bilo.

«Mogoče; a vsekako je čudno, da graščaka ni bilo semkaj,» ugovarja učitelj.

«Odpotoval je menda za nekaj dni,» reče Koren, akoravno sam tega ni verjel. «Sedaj pa, gospodje, treba, da se organiziramo. Ako vam je po volji, se snidemo še nočoj, da se dogovorimo, kako nam bo postopati. Dovolj nas je, ako smo energični, dovolj, da vso nasprotno tolpo spravimo v beg. Shoda menda ne bo več, in zato je treba le delati in agitirati na vse kriplje. Osrednji odbor bo postavil Medena, to je sedaj skoraj gotovo; za to bo skrbel že gospod Anton — a mi se ne vdamo — nikdar

ne, mi ne maramo kruhoborcev, polovičarjev, naš kandidat je odločno narodni doktor Hrast.» Koren je stal sredi družbe, vihtel svoj klobuk ter govoril strastno in naglo.

«Živio Hrast!» so klicali drugi.

Določili so večerno uro, da se snidejo zopet, in potem jih zapusti koncipient.

Napotil se je domov, a potem se zopet premislil in krenil vun iz trga.

«Kaj, ko bi šel na Drenovo? Povoda imam dovolj — volilni shod in — saj so me večkrat vabili! In morebiti vendar enkrat pozvem resnico o Rudi in o — nji?»

Odločil se je naglo in zavil na stezo, ki je po bližnjici skozi gozd držala proti Bolétovemu gradiču.

Sedmo poglavje.

Plemenitega Rude ni bilo pri shodu borjanskih volivcev. Vedel je že prej, da bo tam dovolj pristašev one stranke, kateri se je prišteval sam, da opravijo tudi brez njega. Poleg tega se mu ni zdelo umestno, riniti preveč v javnost tam, kjer ni šlo v prvi vrsti za njegovo osebo. A vse to bi mu končno vendar ne bilo branilo, pokazati se med tržani volivci, ko bi ga ne bil popolnoma prevzel še tretji, recimo glavni in najmerodajnejši ozir. Ugibal je namreč, da bodo nocoj dame na Drenovem same doma. Graščak je bil v istini zjutraj odpotoval zaradi nujnih opravkov, in Meden in Hrast, ki sta s svojima ženama prihajala ob prostih dnevih k Bolétovim, sta bila danes prisotna pri shodu; drugi obiskovavci pa so redkokdaj prihajali na Drenovo, zlasti tedaj še ne, ko je bilo pomladansko vreme še tako izpremenljivo.

Koncipist pa je imel svoje namene. Po oni predpustni zabavi pri Medenovih je bil zanemaril Bolétove ter zahajal mnogokrat ob prostih urah na bližnji gradič, kjer je kraljevala gospa Elza. Samosvestna gizdavost ga je vodila

tja in domišljal si je, da ljubeznivost, ki ga je ž njo sprejemala Medenovka, ni več običajna, ampak da velja le njegovi zmagoviti osebi. In ob prvi priliki — kdo ve, je li koketna žena ni sama pospešila — se je predrznil tudi stopiti korak dalje z ognjeno izjavo, da mu ni moči živeti brez nje; a sreča mu ni bila ugodna. Elza se mu je naglas smejala, in le nenadni prihod gospoda Medena je rešil tedaj koncipista iz silne zadrege. Uvidel je, da — naj govore ob Elzi, kar hoté — on vendar ni poklican, igrati večje vloge ž njo ali poleg nje, in z ono lahkoživistjo, ki je lastna z nesramnostjo vred vsem ljudem njegove baže, je pozabil naglo ta polom. A domislil se je sedaj zopet Bolétove Milice in jel zahajati pogostoma na Drenovo. Tam so ga sprejemali veselo in gostoljubno, kakor vsakega znanca; da bi bil on več, nego samo znanec, tega si navzlic najboljši volji ni mogel domišljati, a mladi mož je hrepenel dalje. Tam pri Medenovki ga je vabila prej sama gizdavost, a tu pri Bolétovih se ji je pridružila še umazana misel, da bo Milica bogata nevesta. Nežnost ljubeznive deklice pa mu je vzbujala še druga čutila, o katerih si je včasih sam trdil, da pomenjajo ljubezen. Gosti pohodi na Drenovem in samosvestno vedenje njegovo, kadar je bil govor o Bolétovih, je povzročalo mnogo klepetanja v trgu, in tako je prišlo, da so ga lehkoverni tržani smatrali Miličinim zaročencem, ko v ožjih krogih nihče niti mislil ni na tako razmero. Koncipistu so donele sicer mnogokrat enake opazke na uho, in ne smemo trditi, da bi mu bile neprijetne.

Danes popoldne se je bil torej napotil vnovič na Drenovo v veseli nadi, da bo kolikor mogoče sam z mlado deklico, in da se mu morebiti vendar ponudi prilika, ji odkriti svojo ljubezen; o zmagi svoji niti dvomil ni; saj je bila Milica vedno tako prijazna ž njim, in da dosedaj še ni odgovarjala njegovim napol prikritim izjavam, je stavil le na račun njene neizkušeni in dekliške bojazni.

Našel je gospo in hčerko na grajskem vrtu, in obe sta ga pozdravili z odkritim veseljem.

«Nikogar ni danes k nam!» je omenila Boléška. «Tisti shod je kriv tega.»

«In vi? Vi se niste hoteli udeležiti?» je pristavila s smehom Milica.

«Ne, ne! To ni za nas vladne. Mi smo nad strankami, in le kadar treba, stopimo v bojne vrste.»

«In kdaj je treba?» vpraša z malicioznim naglasom deklica.

«No, kadar vlada hoče!» deje naivno koncipist.

«Torej kadar vam zapovedô od zgoraj? Ubogi vladni gospodje!»

Glazen smeh jo je posilil.

«Vi ste danes prav dobre volje, gospodična!»

«Samo zato, ker se ne bavim s politiko. A nekaj me vendar zanima. Škoda, da se niste udeležili današnjega shoda, potem...»

«Potem bi ne mogel biti tu, in vi bi ne imeli toliko zabave, kakor jo imate! Ni li res tako?»

«Védite, gospod Ruda,» se oglasi Boléška, «govorili sva že mnogo o današnjem shodu in o naših znancih kandidatih, in zato sva jako radovedni, kako bo danes. Kdo bo prodrl, kdo propal?»

«Ako ukazujete, milostiva, se vrnem takoj v trg in zvečer vam prinesem natančno poročilo!»

«Nikakor ne! Tako nisem mislila. Zvedeli bomo vse, če ne nocoj, pa jutri. A sedaj ostanite pri nas!»

«Tu morate ostati! In povejte nam kaj drugega novega iz trga!» se šali Milica.

«To pa ni mogoče! Prva in zadnja beseda tam se tiče volitve! Vse drugo je ponehalo.»

«Niste li bili pred malo dnevi v mestu?» de Boléška.

«Bil! Toda tudi v mestu je postalo vse življenje, socialno življenje drugačno, nego je bilo pred meseci. Najprijetneje je sedaj še na deželi.»

«Ste se li že navadili Borja?» vpraša Milica.

«Oh, kaj bi se ga ne! Pa, ker imamo še tako ljubeznivo sosesčino!»

«Ki jo tudi radi zanemarjamo...!»

«Tega ne smete trditi; a če sem pač kriv greha...»

«Potem naj vam bo danes odpuščeno, ko se žrtvujete ter zanemarjate državljske svoje dolžnosti, da le nas zabavate.»

«Milica, ti si poredna!» omenja mati, kateri je bil mladi mož vidno povšeči.

«Oh, gospod koncipist me že pozna, in on sam trdi, da mu je ljubo, ako se včasih malo zabavljivo razgovarjava.»

«Ker se v takem položaju vedno spominjam znane prislovice!»

«Katere?» vpraša naglo deklica.

«Da tiči za takim zbadanjem vedno prijateljstvo!» odgovori oni z afektiranim priklonom.

«Le glejte, da se ne zmotite!» se smeje Milica.

A malo potem je postala resnejša. —

V lahkem pogovoru so jim tekle ure, in ker je bilo vreme gorko, je ukazala Boléška pripraviti mizo za popoldanico na vrtu. Pozneje pa je šla Milica s koncipistom na kratek izprehod okrog grajskega ribnjaka. Ta je bil v dolinici za vrtom in od treh strani ga je objemal krasen bukov gozd, čigar sočnato zelenje je jasno odsevalo iz mirne vode.

«Ste li vajeni veslati?» vpraša deklica svojega spremljevalca, kažoč na lep, nov čolnič, ki je bil ob kraju privezan.

«Oh, da! To je lepo! Čolnič ste šele sedaj napravili.»

«Prosila sem tako dolgo, da so ga papa omislili. A jaz tudi že nekoliko veslam.»

Sedeta v čoln drug drugemu nasproti, in Ruda pogumno odrine od kraja. Ribnjak ni bil majhen in jako globok po sredi, kjer se navzlic čistosti vode ni videlo do dna. Ob krajih so švigale velike ščuke pod nizko vrbovje, debeloglavi karpi pa so leno plavali prav na površju; bukovje nad bregom so zlatili večerni solnčni žarki, in tam v vrhu velike jagnjedi, stoječe v vrtni meji, je žvižgal cikovec svojo melodiozno pesem, da se je glasno razlegala od brega do brega.

«Kako lepo je nocoj!» je šepnila deklica poluglasno in zrla za ptičkom, ki se je venomer žgoleč gugal na vrhovni jagnjedovi vejici.

«Lepo je, krasno!» je ponovil koncipist; a njemu ni bilo mnogo do te lepote, do solnčnih žarkov ali do ptičjega petja; njega je navdajala le misel, da se morebiti sedaj bliža prilika, ko bo mogel razodeti deklici svoja čutila, svojo — ljubezen.

«Sedaj ali pa nikoli!» si je ponovil v mislih, da se ohrabri.

Čolnič je plaval sedaj za krajem v polumračni senci košatih bukovih vej, ki so molele daleč nad vodo; breg je bil tam gosto zarasel, med grmovjem pa se je vila ozka stezica, bližnjica med Borjem in Drenovim, katere se je redkokrat kdo posluževal.

Milica je še vedno vsa navzeta te mirne, večerne lepote, molče zrla predse, koncipist pa je položil veslo čez čolnova roba in pustil, da se je zibal čolnič sam, kakor ga je zaganjal lahni vetrič.

Mladi mož je bil v zadregi in ni vedel, kako bi pričel pogovor, da bi ga zasukal potem na pravo stran.

«Oh, kaj bom iskal ovinkov!» je dejal sam pri sebi in se takoj potem, kakor plavač, ki mora z visokega odra skočiti v vodo, s trenutno hrabrostjo nagnil naprej in šepnil tako ljubeznivo, kakor mu je bilo moči: «Gospodična Milica!»

Deklica se je začudena ozrla vanj.

«Gospodična Milica!» je ponovil koncipist pogumneje, zakaj z rastočim mrakom vred mu je rastla tudi hrabrost.

Nasprotno pa se je deklice lotil legák nemir.

«Česa želite?» je vprašala naglo. «Ali nečete več veslati?»

«Bom veslal — takoj! Toda prej mi dovolite le eno besedo, in, gospodična — saj ne boste nejevoljni name...»

«Nejevoljna? Zakaj?» odgovori ona, a nemir ji je vedno bolj rastle; zrla je predse in s prsti trgala rožo, ki jo je nosila ves čas s seboj.

Ali oba sta bila tako prevzeta, da nista čula lehkih korakov, ki so prav sedaj zašumeli po stezi, skriti za obrežnimi drevesi. Mož pa, ki je tu prihajal, je ugledal takoj ona dva in obstal kakor kamen za debelo bukviyo, komaj nekoliko metrov oddaljen od onih dveh v čolniciu.

Bil je Koren.

«Torej tu sta, sama se vozita v polumraku po vodi! Čemu si še prišel sem, bedak!» to je bila prva njegova misel. Pokazati se jima ni hotel na noben način — tega veselja ne bi napravil Rudi po nobeni ceni. «Saj bosta na drugo stran odveslala in potem odidem v grad! Morebiti bom imel nocoj še priliko in dolžnost — častitati,» je dejal pikro sam pri sebi in se še bolj pritisnil k deblu. Tako je moral čuti pogovor onih dveh, ker čolnič se ni genil izpod obrežnih vej.

«Ker bi vam rad nekaj povedal! Gospodična Milica, že davno sem iskal prilike, da vam odkrijem svoje srce — Milica, jaz vas ljubim!»

Hotel jo je prijeti za roko.

A deklica je burno vstala s svojega sedeža, tako da se je láhki čoln nevarno zazibal in je ona z glasnim vzkrikom sedla zopet na klop koncipistu nasproti. Temna rdečica

ji je zalila lice in s težko sapo je iskala besed, ki jih pa ni premogla.

«Ali sem vas razžalil, gospodična!» je vprašal z zamolklim glasom koncipist. Niti misliti si še ni mogel, da bo dekle njegovo snubitev kar odbilo.

«Veslajte vendar nazaj k bregu!» je velela osorno, da se je Ruda skoraj prestrašil tega glasu, ki ga v mladi, neizkušeni deklici niti pričakoval ni. A ta upor ga je tudi razburil.

«Ne prej, preden ne vem, pojdem li kakor najsrečnejši ali najnesrečnejši človek odtod!» je dejal patetično.

«Oh, moj Bog!» je klicalo dekle in solze so ji silile v oči. Sedaj se je v istini bala koncipista.

«Ne, ne, gospodična! Vi me strašite! Le eno besedico mi privoščite,» je hitel on in jo sedaj res ujel za roko, ki jo je poljubljal. «Se li smem nadejati — da me uslišite!?»

«Ne!» je dejala kratko in rezko in iztrgala roko iz njegove.

Pri tem se je bil čoln z vednim guganjem približal k bregu ter s sprednjim koncem trčil ob bukev, za katero je stal Koren, tresoč se po vsem životu od radosti in hrepenenja, da bi skočil v čoln in prijel Rudo za vrat.

A sedaj se ni mogel več premagovati.

Prijel se je bliskoma za močno vejo, ki je molela nad vodo, se zavihtel z brega in desno nogo postavil v čoln.

«Dajte mi roko, gospodična Milica!» je dejal z glasom, ki se mu je od razburjenosti tresel. «Tu ste varni, in stopite sèm na breg!»

Učinek te njegove nenadne prikazni je bil nepopisljiv. Deklica se je obrnila z glasnim, prestrašenim vzklikom, a spoznala je takoj Korena in se isti mah oklenila rešiteljeve roke. Pa tako je ni mogel postaviti na breg; prijel jo je naglo čez pas in se zavihtel ž njo vred s krepkim

odskokom na breg. Čoln s koncipistom, ki od jeze, iznenadenja in, recimo tudi od strahu, ni mogel ziniti besedice, pa je zavoljo Korenovega odskoka zdrčal bliskoma proti ribnjakovi sredini.

Ves ta tragikomični prizor se je vršil v nekaj trenutkih.

«Oh, hvala, hvala vam!» je hitela Milica še vsa razburjena.

«Dovolite, da vas spremim do gradu! Gospod Ruda bo že prišel za nama!»

«Se mu li ni nič zgodilo?» je vprašala naglo deklica, ker v bližini ni bilo sledu o čolnu in vse tiho po ribnjaku.

«Tam vesla — glejte!»

In res se je bližal koncipist že drugemu bregu, kjer je naglo izstopil in hitel tema nasproti. Bil je silno srdit.

«Oh, vi ste naju zalezovali in poslušali, gospod Koren!» je sikal med zobmi. Videti je bilo, da je izgubil vso moč, zatajevati se in premagovati.

«Sami veste, da govorite neresnico!» ga zavrne Koren. «Slučaj me je pripeljal sèm — na srečo gospodične!»

Sedaj se je koncipist ohladil.

«Haha, kaj pa mislite? In vi — vi, gospodična?»

V tem trenutku je čul iz vrta glas gospe Bolétove, ki je klicala hčerko.

«Ali greste k nam?» je vprašala ta naglo Korena.

«Grem, ako dovolite!»

Hitela je dalje po peščeni poti.

Koren pa se je obrnil k Rudi.

«Ako česa še želite od mene,» mu je šepetal, «potem počakajte malo tu; — ali se pa pozneje vrneva. Pomočim vas parkrat z glavo navpik v ribnjak, da vas nekoliko ohladim.»

Koncipist ni znil odgovora. Domislil se je, da je v čolnu pozabil klobuk, ter šel naglo ponj.

Nazaj prišedši je uvidel, da brez slovesa pri gospé Bolétovi ne sme in ne more odtod.

Šel je torej za onimi v grad, in akoravno je takoj uvidel, da Boléška ne ve ničesar o nocojšnjem dogodku in da se tudi Milica in Koren vedeta, kakor da bi se ne bilo nič pripetilo — se je vendar kmalu poslovil. S Korenom ni hotel skupaj domov.

Osmo poglavje.

Hrastov koncipient je prebil lep večer. Boléška ga je bila povabila na čaj, in ker se je pl. Ruda že prej izgovoril in poslovil, je moral zabavati dami Koren sam. Politiko so pozabili in pogovor se je lotil domačih rodbinskih razmer, življenja v mestu in na deželi ter je preskočil potem zopet nenadoma na književnost in mestno gledališče, na študentovska leta, o katerih je govoril Koren, in na čas v odgojevališču, o katerem je rada pripovedovala Milica. Kdo še ni poslušal in kdo se še ni sam udeležil enakih zabav?

Boléški je bil Koren vedno bolj po volji, in neka naravna resnoba, ki ga tudi v najveselejših urah ni zapustila, mu je pomagala v trenutkih, ko mu je pomanjkovalo okretnosti, zadostovati strogim terjatvam, ki jih je stavila graščakinja do vsakega v socialnem oziru. Nocoj pa mu je še dogodek pri ribnjaku polnil dušo in je nosil v sebi sladko zavest, da Milica vendar ni — kakor trdijo zlobni jeziki v trgu — Rudova nevesta! Oh, kaj še! Niti ne mara zanj! In kako vesel je bil Koren, da ona tudi po Rudovem odhodu ni črhnila besedice o tem, kar se je zgodilo prej med njimi. Skrivnost, prva skrivnost ju je vezala, in ker je čutil, da je deklica ne bo razodela nikomur, bi je tudi sam ne bil razodel po nobeni ceni. «A zakaj molči?» se je vprašal večkrat, akoravno je odgovor dobro znal. Čutil je še vedno, kako prijazno, gorko mu je bila stisnila roko, kako veselo se mu je bila zahvalila za storjeno

uslugo in kako ji je v tem silila kri v lice. «Zato, ker si bil ti poleg,» si je dejal, «zato molči! Da, da! Ona neče, da bi mati vedela ali slutila, da sva tekmeča! Ha, tekmeča! Ne bodi neumen, Koren!» A ko se mu je potem vnovič tako prijazno nasmehljala, natočivši mu vina v kozarec, se ga je lotila zopet prva sladka misel.

Malo pred njegovim odhodom pa sta ostala z Milico nekoliko trenutkov sama v sobi.

«Hvala vam, gospod Koren, da niste mami ničesar omenili!» je dejala ona poluglasno; zardela je pri tem in oči vprla na prtič, ki ga je vila v rokah.

«O prejšnjem dogodku? Ne, ne, gospodična, to vendar ni moja stvar! Vi sami boste najbolj znali, je li treba povedati ali ne,» je izustil Koren naglo, ne da bi si bil sam v svesti, da je nekaj bodečega tičalo v njegovih besedah.

A deklica je to čutila ter se naglo ozrla vanj, kakor bi se hotela prepričati, je li res tako nameril s svojo opomnjo. Pa izraz njegovega lica je bil tako odkrit in prijazen, in pogled njegov je kazal nekaj vse drugega, nego je bila ona v trenutju slutila.

«Oh, ne, ne! Jaz ne bom povedala! In vi tudi ne! Pre-neumno je bilo!» je pristavila pol resno, pol s smehom.

Korena se je polastila sedaj druga misel, ki mu je zatrla takoj vse veselje. «Kaj, ko bi vendar nekaj drugega bilo vzrok temu molčanju? Morebiti Ruda ni porabil prave prilike in drugikrat — bo pa morebiti drugače?»

Sklenil je stvari priti do konca.

«Dovolite mi kratko vprašanje, gospodična! Po današnjem dogodku, katerega priča sem bil nehoté, imam vsaj nekoliko pravice do njega, sicer bi bilo seveda čudno!»

«I česa želite? Le vprašajte!» je dejala ona in se nagnila na mizo, njemu nasproti.

«Po trgu se imenuje vaše ime le v zvezi z Rudovim! Smem morebiti vendarle — častitati?»

Njeno lice je izpremenilo barvo, in nekaj kakor jeza ji je zablisnilo v temnih očeh.

«To mi je novo!» je dejala kratko in resno.

«Da, tako se govori! A to vas ne sme in ne more užaliti — ljudje hitro ugibljejo in...»

«In vi ste tudi — verjeli?» je dejala naglo.

V Korenu se je dvignil stari zanikalni duh, in skoraj bi bil izustil: «Kaj vam do tega, ko bi bil to verjel?» — pa pogled deklice se mu je zdel tako zaupljiv, proseč, nedolžen, da je ni mogel tirati v zadrego.

«Ne, ne, gospodična Milica! Verjeti nisem mogel in zato sem vas poprašal. Neverjetno se mi je zdelo, ker menim, da dobro poznam njega in nekoliko tudi vas.»

«Hvala vam!» je dejala in mu podala svojo malo roko preko mize.

V tem se je vrnila graščakinja, in Koren se je poslovil. Milice se je lotila zopet prejšnja veselost in spremila je koncipienta do vrat.

«Pa vendar kmalu zopet pridite in kaj — novega prinesite s seboj!»

Podala mu je vnovič roko in mu jo pustila, ko je vprašal on šepetaje:

«Torej ono pa ostane najina — skrivnost?»

«Da, da!» je pritrdila tiho.

«Prijeten mož — to!» je omenila Boléška po njegovem odhodu. Milica pa je storila, kakor ne bi čula materinih besed, in je urejevala svojo mizico pri oknu. Mesec je svetil jasno in tam doli na beli cesti je bilo lahko ugledati podobo moža, ki je z naglimi koraki odhajal v dolino. Na ovinku je malo postal, in Milici, ki se je prav sedaj ozrla skozi okno, se je dozdevalo, da tudi oni obrača svoj pogled nazaj proti belemu gradiču.

Deveto poglavje.

V Borju je raslo volilno gibanje od dne do dne. Huda, brezobzirna agitacija se je pričela, ki je postajala tem silnejša in strastnejša, ker sta se pobijali dve domači narodni stranki, ki dozdej nista poznali tako živega razkola. Da bi bili Nemci in Slovenci nasprotniki, bi bilo teklo vse agitatorno delovanje po starem izvoženem tiru, stari nasprotniki bi si stali nasproti z vajenim orožjem, obrabljenim in skrhanim v dolgotrajnem, večletnem boju, in vse bi se vršilo po neki ukoreninjeni, vsled navade kodificirani metodi, ki bi sedanjega nasprotstva tudi med volilnim gibanjem ne mogla poostriti; a danes je bilo drugače! Dva sovražnika, dosedaj ena celota, en život sta si stala nasproti, odslej razcepljena po tem ljutejšem sovraštvu, čimbolj sta poznala vsak slabosti in prednosti drugega. A kjer tu v medsebojnem predbacivanju niso več izhajali, tam so posegali v osebno življenje — to je bilo novo, hudo, a grdo orožje.

Na čelu ene strani je stal kandidat Hrast s svojim strastnim, a nič manj spretnim agitatorjem Korenom. Drugo stranko pa je vodil gospod Anton s skrivno pomočjo nemškega ali boljše nemškutarskega življa, kolikor ga je bilo v trgu; in ti niso delali nič manj vztrajno, premeteno, brezobzirno za svojega kandidata Medena. Prebivavstvo — trg je štel okoli poldrugo stotino volivcev — je bilo že podpihano in razsrjeno med seboj, da je težko najti primere.

«Kaj? — Tega doktorja bomo volili, tega oderuha, ki računa za vsako pisano stran po dva in tri goldinarje!» je klical klobučar Brtoncelj zvečer v krčmi.

«Aha, ti boš rajši volil tistega skopuha, ki mu še noben človek ni izvlekel iz žepa krajcarja več, nego je moralo biti; tistega babjaka — tistega...» tako je odgovarjal mesar Koža ves razjarjen ter zadnjo besedo utopil v debelom požirku piva. Koža še ni pozabil afere z glavarjevim

pinčem in je bil nasproten povsod, koder je slutil vladne može.

V tem glasu so se vršili razgovori po krčmah in drugih javnih prostorih. Celo inteligence se je polotila končno ta strast, kakor nalezljiva bolezen, in njeni pojavi so nosili znak mrzlične razburjenosti.

Stranki sta bili dosedaj enaki; agitatorji so znali, da bo pri volitvi odločilo jako neznatno število glasov, morebiti dva ali trije, in zato so napeli vse sile, da varujejo pridobljene in še pridobe nasprotne glasove.

Vse je bilo skoraj že urejeno, bojne čete štete — a vendar je zmaga visela še na tem, kam se bo obrnil mož, ki je imel tehtno besedo v trgu, a ki se še dosedaj ni bil oglasil. To je bil graščak Bolè.

Odpotoval je v istini po nujnih opravkih, in ker se je v lesni trgovini, s katero se je on najbolj bavil, vršil prav tedaj važen preobrat, ni mogel tako hitro domov, kakor si je želel sam, in kakor so to glasno in od dne do dne silneje zahtevali njegovi prijatelji.

Gospod Anton je dobro znal, kako nevarno bo zanj in za njegovo stranko, ako se Bolè pridruži Hrastovcem; a ker sam ni imel nikakega vpliva pri graščaku in tudi okrajni glavar ne — o Medenu pač ni bilo govoriti, kar je gospod Anton najbolje vedel — se je obrnil zviti kaplan do političnih voditeljev v mestu ter jim razložil položaj. Nadejal se je tem potom kaj doseči.

Hrast pa je bil gotov Boléta in je ostro zavrnil nekoliko skeptičnega notarja Koprivca, ki je enkrat pri posvetovanju, pri katerem je bil govor o Bolétu, malo neverjetno mignil z ramami. Tudi Koren se v svoji veri v Boléta ni dal omajati.

Po večkratnem pisarjenju in brzozavljanju sprejme Hrast vendar poročilo, da se Bolé vrne drugega dne proti večeru. Bilo je nekoliko dni pred odločilno volitvijo. Hrast, ki je navzlic trdnemu prijateljstvu z Bolétom

vendar veliko važnost polagal na to, da se prvi snide in končno dogovori z graščakom, ga je sklenil pričakovati na Drenovem in se je že popoldne s svojo soprogo odpeljal tja; svojemu glavnemu pomočniku Korenu pa je naročil, naj pride proti večeru za njim.

Kdo je to rajši storil nego Koren? Po zadnjem pohodu je bil že večkrat pri Bolétovih, kadar popoldne ni bilo silnih opravkov, in graščakinji se je vedno bolj priljubljal. Sam pa se je od dne do dne bolj vtopljal v svojo tiho, a tem strastnejšo ljubezen do Milicé. Pred meseci bi se bil še smejal temu čutu, in vsakemu, kdor bi mu ga bil prerokoval; star je bil že blizu trideset let in vajezen z mirnim očesom gledati v svet, ker se je v svojem mnogoletnem boju, ki ga je prebojeval za vsakdanji kruh, otrešel marsikaterih mladostnih vzorov in iluzij. A nekaj starega je bilo vendar še ostalo, in sedaj, ko se ga je tako nenadno in tako silno polotila ta ljubezen, je mogel ta mož sanjati in sanjati kakor mladenič dvajsetih let. A skrival je svoja čutila, in čeprav so ljudje vedeli, da hodi večkrat na Drenovo, vendar se nikomur ni mogla vriniti misel, kaj je pravi povod njegovim pohodom. Edini Ruda je v svoji ljubosumnji nekoliko slutil, a varoval se je ziniti kaj o tem.

Koren je bil po mučnem in razburjenem delu zadnjih dni, ki so bili posvečeni sami agitaciji, prišel skoraj duševno utrujen na Drenovo. Boléta še ni bilo, pričakovali so ga šele zvečer, in vsa družba, domači dami in Hrast s soprogo, so sedeli kakor navadno na vrtu.

«No, je li kaj novega popoldne?» je vprašal naglo doktor prišelca po prvih pozdravih.

«Nič, nič, hvala Bogu!»

«Zakaj hvala? — »

«Ker je vse, kar smo v zadnjih dneh novega zvedeli o naši stvari — vse slabo!»

«Skoraj, da prav pravite!» pritrdi doktor s posiljenim nasmehom.

«Oh, pustita vendar to grdo politiko!» kara Hrastova soproga. «Nocoj boste še dovolj govorili o nji, a sedaj nas ne mučita z volitvami!»

«Prav pravite!» pritrdi Boléška.

«To vam je grozno!» nadaljuje doktorica. «Mojemu možu že štirinajst dni nobena jed ne gre v slast, ne je skoraj ničesar, in nobena stvar mu ni po volji!»

«Oh, pusti, pusti to, Katinka!» se smeje Hrast. «V malo dneh bomo pa zopet kakor prej!»

«In ta razdor, to opravljanje in kričanje — oh, vsega je že dovolj, vsega!»

«Pustimo politiko!» je hitel sedaj Hrast; «kratek whist bi vam morebiti bolj ugajal, milostiva?»

Boléška je z veseljem pritrdila, in kmalu so vsi trije sedeli pod košato platano pri kartah.

Koren pa se je izprehajal z Milico po prostornem vrtu. Razgovarjala sta se največ o očetovem prihodu, ki so ga že vsi tako željno pričakovali — in poleg tega tudi o novem perečem dnevnem vprašanju, ki je vse živo zanimalo. Zavila sta skoraj nehote iz vrta vun k ribnjaku, kjer še nista bila od onega usodepolnega večera.

«Pojdiva tu okrog vode!» deje deklica in potem smehljaje pokaže na čoln, privezan ob kraju. «Se li še spominjate?»

«Oh, da, da! Kaj bi se ne?»

Šla sta po bregu do tja, kjer se je pričenjalo bukovje; steza je bila ozka, in Koren je stopal za deklico.

«Mami nisem ničesar povedala! Ni bilo treba; saj ga ni več blizu!»

Koren ni odgovoril; nekaj drugega mu je gonilo kri k srcu.

«Povej ji, da jo ljubiš!» mu je dejalo nekaj, in razburjenost in brezobzirni pogum, ki se je vadil v njem vse zadnje dni, sta ga jačila tudi sedaj.

Steza se je tu zožila ter tekla tako blizu vode, da korak ni bil več varen.

«Dajte mi roko, gospodična!» je rekel koncipient.

Podala mu jo je neprisiljeno, in vodil jo je, gredoč po obrežju, mimo mesta, kjer jo je bil onega večera vzdignil iz čolna.

«Tu je bilo!» se nasmehne Milica.

«Da, tukaj!»

«Pa težka sem bila vendar? Ali ne?»

Obstala je pri vodi in zrla v temni tolmun pod košatimi vejami; on pa jo je držal za roko, a odgovoril ni; niti slišal ni njenega vprašanja.

«Gospodična Milica!» je dejal s tihim, skoraj šepetajočim glasom: «ali boste tudi z menoj tako storili, kakor z — onim?»

Deklica se je stresla, a ni se upala obrniti proti njemu.

«Zakaj?» je dejala poluglasno.

«Ker vas ljubim in ker vam moram to povedati!»

Obrnila se je počasi in privzdignila svoj zardeli obrazek ter mu podala še drugo roko. Odgovorila ni, in tudi on ni mogel izustiti več nobenega vprašanja. Prijel jo je okoli pasu in jo poljubil.

«Pojdiva nazaj!» je šepetala ona, in z roko v roki sta se vrnila do vrta. Govorila pa nista nobene besede več.

Deseto poglavje.

V tem je prihajal graščak, in ko sta Koren in Milica dospela pod platano, so vstajali vsi izza mize ter hiteli Bolétu nasproti. Tudi Milica je stekla za onimi in v veseljem, glasnem pozdravljanju, ki je donelo od vseh strani,

ni opazil nihče njene razburjenosti; Koren pa je laglje skrival tiho, neizmerno srečo, ki mu je polnila dušo. —

Boléška je uvidela, da doktor hrepeni po trenutku, ko bi mu bilo moči govoriti z graščakom o znani stvari, ter je odvela Katinko in Milico v grad. Gospodje so ostali sami na vrtu.

«Da si le prišel, dragi moj! Željno smo te pričakovali, a sedaj bo treba stopiti na noge!» je dejal naglo Hrast in prijel prijatelja pod pázduho. Korakala sta po široki, z belim peskom posuti poti, Koren pa je stopal za njima.

«Oh, ti meniš zaradi volitve!» reče Bolè zategnjeno.

«I kaj pa? Volitev, volitev — okrog nje se suče danes ves naš svet!»

«In česa želiš?»

«Govoriti s teboj, posvetovati se in — agitirati moraš prijatelj, agitirati; brez agitacije ne gre!»

Doktor je bil tako ognjen in zgovoren, da ni zapazil nenavadne Bolétove resnobe in zamišljenosti. Še citata ni bilo čuti iz njegovih ust, kar je bilo sicer vendar navadno. Korenu pa je gorel še vedno prvi poljub Miličin na ustnih, da je le napol poslušal pogovor; misli so mu uhajale drugam.

«A povej mi, kako stoje stvari v trgu!» reče graščak po kratkem molku.

«Slabo za nas — brez tebe!»

Doktor je jel razkladati prijatelju vse, kar se je bilo zgodilo v času njegove odsotnosti: o volilnem shodu, o kaplanovih spletkah, o Medenu in njegovi zvezi z uradniki in o čudnem vedenju osrednjega odbora.

«Glej, dragi moj! za vsem tem tiči pa le vlada, nemškutarstvo in klerikalci! Lepa zveza to; a mi jih moramo pobiti. To ni več slovensko, to ni več narodno, kar se tu godi, in kam pridemo naposled, ako bomo v zbor volili take ljudi, kakor je naš Meden? Tu bo še Elza zvonec nosila!»

«Ti si razburjen, ljubi doktor! Kaj vruga te je tako razvnelo? Tu je treba mirnega, resnega premiselka; zakaj ves naš položaj je tako resen, recimo nevaren, da je treba gledati le na to, kar utegne biti politično koristno, ter pustiti osebne želje in ozire.»

«Jaz ne umem, kam meriš!»

«Sine ira et studio, dragi moj! Vprašanje je, ali je tvoja kandidatura politično koristna, ali ne? Ali nam kaže, discipliniranim iti za osrednjim odborom, ali pa se postaviti na svoje noge?»

«Osrednji odbor še ni govoril zadnje besede; mi moramo vplivati nanj!»

«On je že govoril!»

Hrast je izpustil prijateljevo roko in umolknil sredi pota. Koren pa je pozabil vse svoje sladke sanjarije ter vzkliknil:

«Kdaj je govoril?»

«Včeraj je sklenil, da proglasi Medena kandidatom v našem trgu!»

«Potem mu napovemo boj!» sta izustila doktor in njegov koncipient obenem.

«Jaz mislim, da bi to ne bilo umestno!»

«Ti trdiš to?»

«Jaz sem se danes razgovarjal z našimi zaupniki v mestu, in ti so me prepričali, da bo najbolje, ako ti še ne kandidiraš. Počakaj, da se naše razmere razbistre; saj si še mlad!»

«Torej tudi tebe so že pridobili?»

Bilo je nekaj bolestrnega v tem Hrastovem vzkliku.

«Ni mogoče, gospod Bolè, da res tako mislite!» je vzkliknil Koren.

«Čemu bi se šalil v tako resni stvari? Jaz pravim, vdajmo se disciplini; to je narodna dolžnost in krepost. Ako strmoglavimo one, ne koristimo narodni stvari!»

«A, za Boga, kaj li ima osrednji odbor z Medenom, o katerem vendar zna, da je bil dosedaj vedno nemškutar, hud nasprotnik naš?» je vprašal Koren srdito.

«Klerikalna stranka je dejala, da ima do njega več zaupanja, nego do našega prijatelja, doktorja, in vladi, ki nam je sedaj pravična — kakor tudi vi trdite — je bil Meden tudi po volji!»

«In nemškutarjem tudi!» je vpil Koren. «Se li še spominjate onega zabavnega večera pri Medenovih, ko je baron Jablonski korteširal?»

«Vse mogoče! Toda stvar je dognana, in jaz svetujem, da se vdamo.»

«Ne, ne, nikdar, nikdar!» je vzkliknil Koren.

Hrast je molčal.

«Torej ti ne pojdeš z nami?» je vprašal po kratkem odmoru.

«Ne morem! Sedaj sem vezan — v mestu sem dal besedo.»

«Potem smo premagani! Ves boj bo zaman!»

«Ne bo, gospod doktor!» je oporekal Koren. «Vdati se ne smemo! Gospodje v osrednjem odboru so radi sami med seboj, in če pač morajo vzeti koga v svoje kolo, sprejmo najrajši takega — kakor je Meden. Ta jim ne bo vode kalil, niti bistril — vse to nam je znano. A pomisliti je treba, kaj je z narodom, z našo narodno idejo, ako nas bodo zastopali mameluki in koristolovci, ako nas bo vladal samoželjni absolutizem starih poslancev. Tu moramo luknjo izbiti v ta stari, samoljubni krog — novih mož nam je treba, in vi morate kandidirati! Pravo narodno časopisje nas ne bo pustilo na cedilu, in to je že velika pridobitev. Ako tudi propademo, seme, ki ga zasejemo s svojim bojem, to seme bo pognalo; kdo ve, kakšen bo potem čez par let naš položaj? Jaz trdim, da bomo rastle v svoji moči!»

Koren je bil sedaj samo navdušen agitator; pozabil je vse današnje dogodke, pozabil, da se protivi očetu «voje ljubice, in niti trenotek ni mislil na to, da utegne razpor z onim postati usodepoln njemu in njegovi ljubezni. Navdajala ga je le ona brezobzirna strastna narodna zavest, ki je lastna vsem tlačnim rodovom in ki jo njih vročekrvna mladost ne more pozabiti tudi tedaj, kadar njih boj krene v miren, raven tir.

Okrog graščakovih usten je zaigral sarkastičen smehljaj.

«Meniš li, da boš kaj posebnega dosegel — za naš narod, seveda — ako prideš v zbor?» je dejal skoraj porogljivo. «Z drugimi ali pa za drugimi boš hodil!»

«Hvala, da si tako odkritosrčen!» ga je zavrnil Hrast jezno. «Nisem se nadejal, da te utegnejo pregovoriti, a sedaj vidim, kako daleč seza njih moč. Pa bomo videli; ako želé boja, naj ga pa imajol!»

«Dobro, tako je!» je pritrdil Koren.

Vrnili so se proti gradu.

«Kaj pa bo v velikem posestvu? Bodo li tam tudi prepustili vse Nemcem?» je vprašal doktor s posiljenim glasom, da se je videlo, kako namerava preiti na drug pogovor.

«Kaj še! Tam bo tudi boj!»

«Oh, vendar! In koga bodo kandidirali našinci?»

«Mnogo naših znancev in — mene tudi!»

«Tako?»

«S tem so vas pridobili?» je vzkliknil Koren.

Graščak je prebledel od jeze ter se obrnil počasi h koncipientu, ki je tudi ves razjarjen obstal poleg njega.

«Jaz ne vem, kako bi vas primerno zavrnil,» je dejal Bolè osorno; «a zdi se mi, da je nepotrebno. Vi baje nimate volilne pravice in zato ne umem . . .»

«Prosim, dovolite,» je hitel oni, «volilna pravica ali ne, to je pač vseeno nocoj; jaz mislim, da ima tu vsak

pravico do besede in do kritike, kdor ima slovensko zavest; in to sem si jaz ohranil — čisto in neskaljeno...»

«Verjamem, verjamem,» je dejal graščak mirneje, «a žaliti ne smete onega, ki ima isto zavest, pa išče drugih potov do skupnega smotra, in morebiti primernejših, nego so vaši.»

Koren se je pikro nasmehnil. Odgovoriti je hotel ostro, toda stali so že pred gradičem in skozi odprto okno prvega nadstropja so jim doneli otožni glasovi narodne pesmi nasproti.

«Oh, Milica poje!» je omenil graščak in vsi trije so postali pred grajskimi vrati in poslušali. Milica je svirala na klavirju, spremljajoča staro narodno pesem.

Bilo je, kakor bi ti glasovi dušili vse strasti in vso jezo, ki je malo prej kipela v srcih teh treh mož. Molčali so, in ko naposled graščak povabi ona dva, naj gresta gori ž njim, sta slušala brez ugovora.

A tudi gori ni prodrla navadna dobra volja. Vsa zabava je bila posiljena, in dame, ki so s finim čutom slutile nekak razpor med gospodi, so se trudile spraviti pogovor v gladak tir. Milica je nekako boječe zrla od enega do drugega, s Korenom pa ni mogla mnogo govoriti, ker je sedel ves čas nji nasproti poleg njene matere. Čutila je pa dobro, da uspeh pogovora na vrtu ni bil vsem po volji. O politiki in o volitvah niso zinili besedice, in že to je bilo sumljivo.

Ko sta se Hrastova in Koren poslavljali, sta si segla tudi Milica in koncipient v roke.

«Lehko noč!» je dejala ona gorško.

On ji je pa le stisnil ročico, in ko se je ozrla vanj, se ji je zdelo, kakor bi sevalo poleg jasne sreče tudi nekaj silno žalostnega iz njegovih oči.

«Vam li smem pisati?» je vprašal šepetaje.

Ona je zardela ter mu prikimala.

Drugih ni pazil pa nihče na nju.

Enajsto poglavje.

V soteski za Medenovo pristavo je kovač Tileh še vedno koval, kalil in brusil svedre, njegova Barba pa je prekupavala po okolici kuretnino in jajca ter jih prodajala z majhnim dobičkom gospodi po bližnjih gradovih in tudi tržanom — kjer se je le dalo kaj več izkupiti. Da je vedela še vedno vse novosti iz prvega vira, to je tudi umljivo; saj je ni bilo zgovornejše ženske nego ona, in tudi nobene, ki bi bila prehodila in obiskovala tako pogosto vso okolico. Najeli so jo včasih, da je raznašala pisma, in znana je bila v zadnjem času tudi s Hrastovo soprogo, ki je dosegla, da ji je pisarna doktorjeva izročala povabila ali dopise, namenjene strankam v bližnji okolici. Čudno se nam mora dozdevati le, da je veljalo o nji mnenje, da zna in more — molčati, ako treba.

Te Barbe se je domislil Koren, ko je drugega dne po zadnjem sestanku z Bolétom pisal prvo pisemce Milici, in uverjen je bil, da ni moči najti boljšega sla, nego je ona žena. Naročil ji je strogo, kako naj skrivaj odda pismo, ter še bolj strogo zapovedal, naj molči o tem, če ne, ji bo splaval po vodi lep zaslužek, ki ga ima iz pisarne. Da ji je še posebej stisnil nekaj v roke, ni treba omenjati. Barba je bila enakih poslov vajena, saj je tudi učitelju Skubétu večkrat storila tako uslugo s skrivnimi pismi, in zato se danes ni prav nič čudila, nego je spravila listič z dvema drugima vred v svojo košarico.

«Da ga ne boste zamenjali!» je opomnil Koren.

«Oh, ne, položila sem ga na dno — oba druga sta pa za gospoda.»

«Tako je!»

Izročil ji je bil obenem dve uradni pismi za Boléta.

Volilno gibanje je istega dne mirovalo. Hrast in njegov koncipient sta se bila zmenila, da le intimnejšim prijateljem razodeneta Bolétov sklep, in tem le pogojno,

ako obljubijo molčati o njem; zakaj bala sta se, da bi ta nova vest preveč škodovala njihovim nameram in hotela sta, da Bolè javno sam pove, na katero stran se bo obrnil. Hrast je tako svetoval, ker je vedel, da graščaka tudi ne bo veselilo igrati preveč aktivne vloge. Nasprotniki pa, celo gospod Anton ž njimi vred, o vsem še niso ničesar znali.

Koncipist pl. Ruda se iz znanih vzrokov še ni bil posebno lotil agitiranja. Hotel je biti deloma «nad strankami» kot vladen mož, v katerem tiči nekaj, kakor kal prihodnjega ministra; deloma pa je čutil sam, da nima najmanjšega vpliva; a misli so se mu vrtele mnogo o bližnji volitvi, ker je v zadnjem času zopet pogosto zahajal k Medenovim, in tam se skoraj ni govorilo o drugem.

Danes se je vračal z Medenovega gradiča, ko slučajno sreča Korenovega pismonošo, Tilhovo Barbo. Stala je ob cestni ograji in mrmraje preobračala tri pisma, ki jih je bila izvlekla iz svoje pletene cajne.

«Dve sta enaki, eno ne, pa Bog vedi in sveta pomagavka, katero je pravo. Da jih ne zamenjam — ta bi bila lepa! Kje zaslužim zopet tiste groše, ki so mi tu gotovi?»

Ozrla se je po cesti gori in doli ter ugledala prihajajočega koncipista.

«Čakaj, ta ti pové!»

A babnica je bila zvrta. «Vseh treh ne pokažem,» je godrnjala potihoma, «najprej to, ki je manjše, kakor oni dve; saj ne bo vohal, kdo mi ga je izročil.»

Ustavila je Rudo in ga prosila, naj bere, komu gre ta list. Oni ga je vzel dobrovoljno v roke, a prebravšemu naslov, mu je vrela malo kri v glavo. Ljubosumnost ga ni bila še zapustila.

«To je za gospodično na Drenovem, za Milico,» je izustil naglo.

«Bo že, bo že!» je hitela žena in vzela pismo.

«Odkod pa je?» je vprašal koncipist.

«Od gospe, od gospe doktorice!» se je zlagala ona.

«Aha!»

«Hvala, da ste mi prebrali!» Rekši to je urno odšla.

«Od doktorice, ha, ha! Kakor ne bi poznal pisave! Oh, izvrstno, zanimiva novica!»

Jeza, ljubosumnost in škodoželjnost so trle koncipista.

«Torej tako daleč sta že, da si dopisujeta! No, to bo nekaj za Medenovko!»

Skoraj bi se vrnil ter nesel to novico nazaj v grad. Pa pozno je bilo in moral je v pisarno. Proti večeru pa ga je iznenadilo pisemce, poslano od Medena, v katerem ga je ta vabil, naj pride takoj k njemu, da se pomenita o važnih volitvenih stvareh. To je prišlo kakor nalašč. Obenem ga je tudi glavar opomnil, da pojde ž njim tja.

Pri Medenovih je bilo zvečer v istini zbrano vse poveljstvo njegove stranke, od glavarja, sodnika in gospoda Antona do klobučarja Brtonclja, ki je zastopal tržane v ožjem zmislu. Posvetovali so se o zadnjih korakih, ki bi bili morebiti še potrebni, in tu se je govorilo tudi mnogo o Bolétu. Gospod Anton je bil že podučen, kaj je Bolé osrednjemu odboru obljubil; a povedal je, da se je takoj popoldne, ko je bil prejel to poročilo, napotil na Drenovo; dozdeva se mu pa sedaj, da hoče graščak postati nekako nevtralen, nikakor pa ne njih zaveznik, in da ne bo pomagal niti eni, niti drugi stranki. To medenovcem ni bilo po volji, zakaj vedeli so, da brez energične Bolétove podpore propadejo. Tudi Elza je ugibala to in ono, kako bi bilo moči pridobiti graščaka, a našla ni nobenega sredstva.

Kar ji pošepeta koncipist Ruda, ki je ves čas molče sedel poleg nje, nekaj na uho.

Ona takoj vstane in migne koncipistu, naj ide ž njo. Odvedla ga je v svojo sobo. Bila je to stanica na drugem koncu grada, kjer je Elza najrajša bivala. Tam se je iz

okna odpiral krasen razgled v dolino proti Borju, in sobica sama je bila tako prijazna, kakor nobena druga v gradu; celo sedaj zvečer, ko je brleča svetilnica izpod stropa le slabo razsvetljevala prostor. Da je to stanovanje gospe, je pričal tudi hud mošusov duh, ki je koncipista tako mamil, da je sprva skoraj pozabil, čemu je prišel semkaj.

Elza je sedla na mali divan v kotu in Rudi ponudila nizek stolček poleg sebe.

«Torej, kaj mi imate razodeti? Se li v istini tiče Boléta?»

«Da, da, Boléta! Izvrstno misel imam jaz, umeli me boste takoj, kakor hitro vam povem novost, ki sem ji prišel danes po naključju na sled!»

«Kaj more to biti?» je hitela gospa radovedno.

Povedal je potem, kako je zvedel, da si Koren in Milica dopisujeta, in da to sigurno, ne da bi slutil Bolé kaj o tem.

«Zanimivo, res zanimivo!» je vzkliknila Elza z zlobnim posmehom. «A jaz ne umem, kaj nam more to pomagati pri naši volitveni borbi. Bolé vendar ostane tam, kjer je sedaj, in mi ga ne dobimo v naše vrste, če Milica še od desetih drugih prejema zaljubljena pisma.»

«Poslušajte me, milostiva — in pritrdili mi boste. Vse to se more in mora s pravo lokavostjo porabiti. Čujte!»

Ona se je naslonila nazaj, in pogled njen, s katerim se je ozrla po Rudi, ni pričal, da posebno mnogo pričakuje od njegove zvitosti.

Koncipist pa v somraku, ki je bil v sobi, tega ni mogel opaziti.

«Pomislite!» je nadaljeval svoj govor, «Milica prejema pisma od Korena, in sicer za hrptom svojih staršev. Kdo je ta Koren? Hrastov koncipient po imenu, a v istini izgubljen študent brez izpitov — katilinarična eksistenca; a Hrastov koncipient je, in pisma njegova prinaša Milici

tudi Hrastov uradni pismonoša, Tilhova Barba. Kako lahko se najde tu sklep, da tudi Hrast in njegova soproga znata kaj o tem dopisovanju, in to tem bolj, ker zahaja Koren v družbi onih dveh na Drenovo. Tu imate nekaj! Sedaj pa računajte z Bolétovo občutljivostjo in njegovim samoljubjem na eni strani in z gorko ljubeznijo do dvojih otrok na drugi — in uverjeni bodite, da, ako graščak jutri zve, kako prijateljsko ravna ž njim doktor Hrast, da pomaga njegovo hčerko zapeljevati — potem je gotovo naš. In vi, milostiva, vi ste Miličina vzgojiteljica in imate posebno dolžnost jo še sedaj čuvati!»

«Vi ste izvrsten diplomat!» pritrди gospa. «Na ta način pojde, drugače ne! Jaz mislim, da bo lahko razcepiti to prijateljstvo, in potem je Bolè naš zaveznik, in zmaga naša.»

Oči so se ji svetile od veselja, in podala je vsa razvneta koncipistu roko.

«To ste izvrstno izmislili!» je ponovila. «Jutri pojdem sama k Bolétu. Toda nocoj molčiva o vsem. Vse mora ostati tajno, ako hočemo, da pomaga.»

«In plačilo moje?» je šepnil gizdavi koncipist ter še vedno držal Elzino roko v svojih.

«Čakajte, da se prepričava o uspehu vašega izumljenja!» je zavrnila s smehom ter se koketno obrnila k njemu.

Mošusov duh, somrak v sobi in bližina lepe gospe, ki mu je še vedno pustila roko, so napravili koncipista skoraj vrtoglavega. Nagnil se je, da poljubi Elzino roko in že je hotel teatralično pasti na kolena in govoriti o svoji ljubezni, kar je ona vstala ter velela:

«Vrniva se k drugim!»

Pri vratih pa se je zdajci obrnila k mlademu možu, ki je molče prihajal za njo, in mu z zapeljivim nasmehom ponudila ustnice, da jih poljubi.

«Za plačilo!» se je smejala in se naglo izvila iz njegovih rok.

V Rudovem srcu pa je kipelo divje veselje.

«Dve na en udarec!» se je radostil. «Oni sem plačal, to pa premagal.»

Domišljavi gizdalin je bil uverjen, da ga Elza ljubi.

Dvanajsto poglavje.

Tilhova Barba je bila istega dne svoj posel natanko izvršila. Čakala je prilike, da je dobila Milico samo ter ji stisnila v roko Korenovo pisemce, ki ga je hranila sedaj na posebnem varnem prostoru svoje cajnice, da ga ne zamenja vnovič.

Temna rdečica je zalila lice mladi deklici, ko ji je Barba dala list ter še pristavila šepetaje: «Če boste kaj odgovorili, bom pa vzela pismo. Saj znam molčati.»

Odkimala je starki in urno stekla v svojo sobo. Srce ji je bilo, da ga je skoraj čula, neko sladko veselje jo je navdajalo, a čista vendar ni bila ta radost. Očitala si je takoj, še prej, nego je razgenila pismo, da morebiti vendar ni prav, ker ravná tako tajno in ker niti materi ni tega razodela.

«E, kaj,» je dejala potem v svoji nedolžnosti, «kaj more biti to hudega?»

A vendar ji je prihajalo vedno težje pri srcu.

«Ko bi mati zvedeli, ali celo oče? Čemu mi vendar piše? Brez tega bi nihče ne zvedel.»

Upala se skoraj ni Korenovega lističa čitati, a radovednost je koncem premagala.

Pismo samo je bilo tako, kakor druga, pisana v enakem slučaju, in nihče še ni trdil, da se prva zaljubljena pisma odlikujejo po posebni duhovitosti, in če jih pišejo tudi duhoviti ljudje. A Milici se je vendar silno prikupilo. Čitala ga je trikrat, štirikrat, naposled ga je znala že na pamet. Potem pa je prišla zopet reakcija, in vest ji je vnovič očitala, da to ravnanje ni pravo in da mora

prepovedati Korenu pisanje. Bilo pa je vendar tako lepo, prejemati in čitati pisma — Andrejeva!

Trd mrak se je bil že storil, ko je stopila deklica v materino sobo. Tam je bilo temno, zakaj Boléška je sedevala rada zvečer v mračni sobi, navadno v živem razgovoru z Milico, ali včasih tudi s soprogom, kadar ni imel zunaj posla.

«Kje si se mudila nocej?» je vprašala mati prijazno in pogladila hčerko po temenu. «In vroče ti je?»

Zardelega njenega lica ni mogla videti, a roka ji je čutila gorkoto na hčerinem obrazu.

Ta pa se je oklenila matere in ihteča naslonila glavo v njen naročaj.

«Kaj ti je, Milica?» je vzkliknila gospa in prestrašena hotela vstati.

«O, nič, nič, le sedi, mama!»

A solze so ji tekle še venomer.

«Kaj se je zgodilo za božjo voljo?» je silila mati.

Počasi in vedno skrivaje svoje goreče lice na materini rami, se je začela Milica izpovedovati. Pravila je o onem dogodku s koncipistom in potem vse drugo s Korenom do današnjega pisma, in trditi smemo, da vsa njena izjava ni vzbudila v materi posebne radosti. Navajena je bila videti v hčerki še vedno pol otroka in slutiti ni mogla, da bi ji že mogel kdo govoriti o ljubezni. A ko se je sedaj ozrla po nji, je vendar mogla reči, da to ni več otrok in da ji je dorasla prej, nego je sama mogla to opaziti.

Prva misel gospe Boléške je bila, da bi ostro karala hčerko. Pa smilila se ji je takoj.

«Kje imaš pismo?»

«Tukaj.»

To rekši je izvlekla list iz žepa in dala materi. Ta je položila list na mizo, potem vzela hčerino glavico med obe roke in dejala resno:

«Prav je, da si mi vse to povedala. Ti si še mlada, premlada, da bi vse umela in prav sodila. Torej je edino treba, da mi zaupaš in me ubogaš, kakor si me vedno. Obljubi mi, da ne boš nobenega Korenovega pisma več sprejela!»

Deklica je naglas zaihtela.

«Pomisli, kaj je Koren! Pisar, drugega nič kakor Hrastov pisar, izprijen študent! Kaj hoče torej ta mož s teboj?»

«Pa enkrat bo vendar nekaj — to, kar je doktor Hrast!»

«Nikdar, prelehkomiseln je; on ne napravi nobenega izpita!»

«Pa jaz ga ljubim!» je dejala Milica svojeglavo.

«Obljubi le, da njegovih pisem ne boš sprejemala; to mu bom jaz vrnila!»

«Oh, ne, ne, nikdar ne! Jaz ga ne bom žalila,» je dejala deklica in odločno vstala.

«Kaj pa oče? Ako jaz očetu vse povem?»

To je pomagalo. Ne strah pred očetom nego bolj skrb, da bi ga užalila, je prisilila deklico, da je storila materi obljubo. Mater je ljubila z vso otroško ljubeznijo, a na očeta je zrla vedno, kakor na neko višje bitje.

A tudi Boléška je vedela, da bi bil Bolè silno razkačen, ako bi zvedel kaj o teh dogodkih; hotela je torej sama spraviti vse v stari tir.

To je bil bridek večer Milici. Vrnila se je v svojo sobo, tam se sklonila črez naslanjač in jokala prve grenke solze v svoji mladi ljubezni.

«Kaj bo rekel Andrej? In jaz ga ljubim nad vse! A govorila bom ž njim, na vsak način, zvedeti mora vse!»

Pri večerji je bil pa graščak tako zamišljen v volitivne stvari — zakaj ves dan so ga bili obiskavali medenovci — da ni zapazil redkobesednosti svoje soproge, niti rdečih objokanih oči svoje hčerke.

Po večerji je gospodar zgodaj odšel spat, mati in hči pa sta ostali zopet sami.

To priliko je porabila Milica, da je izprosila pri materi dovoljenje, naj Korenu ne vrne pisma brez vsake opomnje, nego da mu priloži tudi par vrstic, seveda pisanih pod materinim nadzorstvom.

Boléški se je hči smilila, in morebiti so nanjo tudi vplivali nekdanji mladostni spomini, in dovolila je naposled.

To je bilo torej za drugi dan dogovorjeno.

Slutili seveda nista, kaj jima ta še prinese . . .

Vročje solnce je pripekalo drugega dopoldne v široko dolino, kjer so ropotale in cvilile žage Bolétove tovarne. Graščak sam je bil že davno tu doli v mali svoji pisarni in je urejal z glavnim nadzornikom delo za prihodnje tedne. Dobra kupčija z lesom je zahtevala intenzivnejše produkcije, in tu je bilo treba torej biti pridnim in paznim.

«Danes me bodo menda v miru pustili z volitvami — pa vrag ga vedi, sedaj pač velja ‚nulla dies sine linea‘,» je mrmral sam pri sebi, prišedši sem doli.

Blizu do poldne res ni bilo nikogar.

A že se je mislil odpraviti proti domu, ko zaropota pod oknom voz, in Bolè ugleda Medenovko, prihajajočo proti njegovemu komptoaru. To je bil nenavaden prihod, in graščak je napol jezno, napol sarkastično raztegnil ustnice.

«To je pa nevaren kortež!» je dejal poluglasno, stopil gospe naproti in jo odvedel v pisarno.

«Ste li prišli tudi agitirat, milostiva?» je vprašal z dobrovoljnim smehom ter ji ponudil sedež.

Vročje je bilo, a vendar ne vemo, je li junijevo solnce ali pa notranja razburjenost rdečila Elzino sicer bolj blede lice.

«Oh, nikakor ne — saj vem, da je vse zaman. Vi ste trdovratni in svojeglavi, gospod Bolè — oprostite, da sem

tako odkrita — in tu slabotna žena vendar ne more biti tako predrzna, da bi se nadejala vas predrugačiti.»

«Kdo ve, povsodi velja: cherchez la femme, tukaj morabititi tudi!»

«Oh, vi ste vedno enaki — svojeglavi, a vendar ljubeznivi, pa v našem slučaju vendar ničesar ne opravi! Pustiva volitve, doma sem jih že sita — vseh teh razgovorov, in le da enkrat kaj drugega govorim in opravi, sem prišla k vam. Moj soprog seve je sedaj žalibog samo politik, a zato moram jaz tržiti in mešetariti. Oprostite, gospod Bolè, vi potrebujete sedaj mnogo lesa, in zaradi tega sem prišla. Ali hočete pri nas kupiti? Oni bukov gozd za pristavo bi moj mož rad prodal.»

«Tako?» je dejal osupli graščak. Vse se mu je zdelo še nekako sumljivo.

Pa Elza je ostala pri trgovini in čez kake pol ure sta bila s prodajo in kupom gotova. Graščak je bil jako vesel, ker je res potreboval les in ga primerno ni drago plačal.

«Torej sva gotova!» de Elza in odhajajoča poda Bolétu roko.

Pri vratih pa se nenadoma obrne.

«Oh, pozabila sem skoraj! Pa tudi ni lepo, da tako prikrivate!» de z navidezno nejevoljnim naglasom.

«Kaj prikrivamo?» vpraša oni čudeč se.

«Da je Milica nevesta, ves trg to govori!»

«Milica — nevesta? Jaz ne vem ničesar o tem.»

Poizkušal se je še vedno smejati, toda glas mu je postal nekako osoren in trd.

«Potem pa oprostite, da sem tako indiskretna. Počakati moramo, da nam boste sami naznanili; a kot nekdanja vzgojiteljica sem vendar mislila . . .»

«Sedaj sem jaz radoveden, milostiva!» je hitel Bolè. «Povejte vendar, kaj se govori!»

Medenovka se ni motila; graščak je bil glede svojih ljudi, svoje rodbine silno občutljiv.

«Jaz ne morem verjeti, da bi vi ničesar ne vedeli, ker je vendar vaš najboljši prijatelj pokrovitelj te zveze Miličine —»

«S kom?» je zavpil oni.

«S Hrastovim koncipientom, s Korenom! Govoré, da bo sedaj v kratkem opravil vse izpite!»

Graščak je bil bled kakor nova stena, a prikrl je siloma vso razburjenost ter dejal mirno: «Vi se varate, milostiva, meni o vsem ni nič znano, in vidi se mi, da tiči izvor vsega v zlobnem klepetanju. Tega pa nihče ni varen.»

«No, mene veseli, da je tako; zdelo se mi je vedno neverjetno, pa ko so mi pripovedovali celó podrobnosti o korespondenci —»

«Kakovi korespondenci?»

«Tilhova Barba prenaša pisma!»

«Ni mogoče!»

«Umirite se, gospod Bole, bilo bi mi neprijetno, ko bi jaz provzročila s svojo odkritosrčnostjo kak razdor! Toda saj sem uverjena, da je vse le zlobno klepetanje. — Torej, zbogom! S kupčijo sva gotova, samo malo preceno sem pustila.»

Pozdravila ga je z najljubeznivejšim smehljajem in šele, ko je sedela v vozu, in je ta dričal po gladki cesti proti domu, se je namuznila zlobno in šepetala: «Če to ne pomaga, potem je vse zastonj, vse!»

Prekanila je v istini graščaka; še sanjalo se mu ni, da bi vse to utegnilo biti kak manevar, ampak veroval je, da se za njegovim hrbtom nekaj godi, in sumil, da ga stari prijatelj Hrast vara.

A hotel se je naglo o vsem prepričati; in ko bi bilo istinito, kar je pripovedovala Medenovka, potem, no, «potem počakaj, dragi moj doktor, potem te vržemo pri vlitvi, pa če si še tako premeten,» je dejal jezno, ko je korakal že proti gradu.

«Koren, Koren, kaj pa je ta človek?» je sikal med zobmi.

Ko je krenil po zadnjem cestnem ovinku, mu je prišla nenadoma nasproti Tilhova Barba.

«Kakor nalašč!» je vzkliknil graščak.

«Daj mi pismo, ki ga neseš v trg!» je zapovedal osorno.

Žena se je prestrašila.

«Pismo,» je rekla jecljaje, «pismo, saj mi ga niste dali!»

«Tisto pismo, ki si ga dobila gori!» je vpil Bolè.

Prestrašena babnica je izvlekla v istini iz cajnice zavitek in ga izročila graščaku.

«Nate ga, nate ga, pa da se ne boste jezili.»

«Hodi!» je rohnel razjarjeni gospodar.

Barba je odšla brez obotavljanja.

Bolè ni odprl zavitka; bil je preveč razburjen, ko je ugledal Korenov naslov, ki ga je bila napisala Milica.

V grad prišedši, je takoj pozval soprogo k sebi.

«Lepe stvari se godi tu, in ti ne veš ničesar?» je vpil gospodar.

Gospa se je prestrašila, a videvši zavitek, ki ga ji je soproog molil naproti, se je umirila ter dejala: «O tem pač vem nekoliko!»

«Oh, vedno lepše, torej ti si tudi zaveznica?»

Trajalo je dolgo časa, da je razjarjeni gospodar postal toliko miren, da je poslušal pripoved soproge, ki mu je vse natanko razodela, kar je vedela o Milici.

«Toda Hrast vendar le tiči za tem, veruj mi!» je klical vnovič on.

Gospa ni odgovorila. Sama je že sumila, da bi Koren morda vendar ne bi tako drzen, ko bi ne imel skrivne podpore od doktorja. Potem pa še te nesrečne volitve, ki so zasejale prvo seme razpora v njihovo do tedaj prijateljsko razmerje; sedaj pa je seme že pognalo in razpor je rastlel.

«Jaz mu bom pisal! In to odpošljemo obenem!» je dejal Bolè.

To rekši vrže na mizo Korenovo in Miličino pisemce, ki ga je prej naglo prečital.

Poseben sel je nesel malo potem vse liste v trg. Hrastu je Bolè očital, da je zlorabil njegovo prijateljstvo, ter mu naročil, naj «tistemu Korenu» pove, da se v prihodnje varuje takih drznosti, kakor je bila zadnja.

Popoldne se je pa odpeljal graščak v trg h gospodu Antonu. Hotel se je maščevati, ali — kakor se je sam tolažil — izpolniti besedo, ki jo je bil napol zastavil osrednjemu odboru.

Trinajsto poglavje.

Kakor strela z jasnega, tako je zadelo Bolétovo pismo Hrasta. Poklical je Korena in mu molče pokazal liste, ki jih je bil prejel malo prej. Tudi ta je prebledel in zopet zardel v lice in ni vedel, kaj in kako bi izpregovoril.

«Sedaj smo izgubljeni!» je vzkliknil odvetnik.

«Mislite li, da bo Bolè priskočil našim nasprotnikom?» je dejal Koren skoraj boječe, ker je čutil, da je on vzrok temu polomu.

«On je nagle jéze, in — verujte mi — tega nam ne bo odpustil. Jaz sem seveda — nedolžen! Najbolj neumno je pa to, da mi vi niste zaupali. Zakaj mi niste razodeli svojih razmer?»

«Ko bi šel takoj k njemu? Povedal mu bom in ga prepričal, da vam ni bila trohica znana!»

Hrast je malo pomislil.

«Ne, ne, tu je vse zastonj! Vrata vam bo pokazal, in sedaj je gotovo vse prepozno! Oh, te nesrečne — vražje volitve!»

Rekši je vrgel polno pest aktov in pisem, ki jih je v naglici zagrabil, po mizi, da so križem odleteli.

«Propali bomo in vrhutega sem se sprl z najboljšim prijateljem, ki sem ga imel tu v trgu.»

«Vse še ni izgubljeno, gospod doktor! Notar mi je malo prej povedal, da je pridobil zopet dva glasa, svojo hišno gospodinjo in svojega črevljarja, Kopitarja!»

«Pojdite, pojdite!»

«Le delati, agitirati je še treba!»

Hrast je tekel dvakrat po sobi gori in doli.

«Povejte mi vendar, gospod Koren, kateri vrag vas je motil, da ste pričeli take neumnosti z Milico? Da bi resno mislili...»

«Gospod doktor!» je vzkliknil razdraženi koncipient.

«Oh, kaj! Da bi resno mislili — študirali bi, izpite svoje končali, potem šele se lotite takega dekleta! Sedaj pa — kaj pa ste sedaj?»

Koren je bil razdražen, jezen, a obenem vendar nekako potr. Izkušal se je premagovati.

«Kaj pa — sedaj! Sedaj le delam in agitiram za vas in za naše dobro, narodno prepričanje!» je dejal pikro.

«Haha!» se je posmehnil doktor, a zinil ni besedice. Stal je pri oknu in bobnal po steklu.

Koren je hotel oditi.

«A kako je Bolè zvedel vso to stvar?» je vprašal naglo doktor, ne da bi se obrnil.

«Niti slutnje nimam; a povedala mi bo Tilhova Barba.»

«Izkusite! Pa še nekaj! Vedeti nam je treba še nocoj, kaj je ukrenil Bolè; to je važno in odločilno. Ako nam je očiteno nasprotnik, potem bo bolje, da ne kandidiram!»

«Kaj pa mislite vendar! Če nam bo tudi nasproten, vsekako je treba poizkusiti.»

«Bomo videli!»

Koren se je poslovil. Delati ni mogel več; bil je tako poln raznih vtiskov in čuvstev, da je moral vun iz zatohle sobe pod milo nebo na čisti zrak. Pa ne samo to

— govoriti je hotel tudi s pismonošo, s Tilhovo Barbo, in napotil se je v sotesko za Medenovo pristavo.

Srečal je babnico že pri vhodu v sotesko; dejala je, da se je namenila k njemu, ter potem brž začela razkladati vse, kar se ji je bilo tekom včerajšnjega in današnjega dne pripetilo; kako jo je ulovil koncipist Ruda in danes zopet graščak. Naposled je pošepnila Korenu na uho, čeravno brez potrebe, ker nikjer ni bilo žive duše: «Gospodična bi rada z vami govorila; zvečer v mraku pridite tja za grad, že veste kam, tja, kjer sta bila zadnjič; vi bolj veste nego jaz.»

«Ali nocoj?»

«Nocoj — glejte no, kdaj pa — vprašala pa nisem — pa bo že nocoj, ker se je gospodični tako mudilo.»

Kdo je bil srečnejši od Korena! Da mu je bila Milica vrnila njegovo pismo, ga ni žalostilo, nego še vesel je bil teh zaprek, ki so se nastavliale njegovi ljubezni; saj je vedel, da ga deklica ljubi, kakor le ljubi prva ljubezen, in je slutil, da ji bo očetov upor le še utrjeval ta čut. Umel je tudi takoj, da ga hoče pri ribnjaku pričakovati.

Napotil se je proti večeru tja po stranski stezi, kjer se ni bilo bati, da bi srečal koga, in je došel ob določenem času k ribnjaku. Milica je bila že tam.

«Ni prav, da sem vas vabila semkaj, pa povedati vam moram, kako je vse to prišlo!» je dejala hlastno, ko jo je bil on burno pozdravil in prijel obe njeni roki. Stala sta na mestu, kjer sta se bila prvič poljubila.

«Vedite, Elza, Medenova gospa, je očetu vse razodela! Kje in kako je ona zvedela...»

«Oh, to vem pa jaz!» je hitel Koren.

Sedaj je bila vsa spletka obema jasna. Njen vzrok pa je Koren takoj ugenil.

«Volitev, volitev, ta nesrečna volitev!» je vzdihnil poetihoma.

«Da, da, to sem jaz vedno trdila!»

«Pa maščevati se hočemo, naj velja kar hoče! Meden mora pastil!»

«Oh, pustite to! Andrej, obljubite mi, da pustite vso stvar!»

«Katero? Volitev? Ni mogoče, Milica!»

«Oh, obljubite mi, saj je prvo, kar vas prosim! Oče so že tako razburjeni — sedaj so v trgu pri kaplanu gospodu Antonu, in...»

«Kaj, pri Antonu?» je vzkliknil Koren ves preplašen.

«Da, popoldne so se odpeljali tja in do sedaj jih ni bilo še domov!»

«Potem je pa slabo za nas; oh, nesrečni rod!»

«Pustite jih, naj sami izbojujejo, kar imajo med seboj; ne hodite med nje — to sem vas hotela prositi. Saj bo še lahko vse dobro!»

Koren je komaj čul dekličine besede. Zavest, da bo Bolè sedaj v istini očitni nasprotnik Hrastov, ga je silno razburila.

«Milica,» je dejal po kratkem molku, «vi ne veste, kaj je to, ako človek posveti vse svoje sile, vse svoje strasti eni sveti ideji, ako mu dušo polni vroča, pekoča želja, koristiti narodu in domovini, pri tem pa mora gledati, kako se po branjevsko ravna s to zavestjo, kako sleparsko se ta uporablja za sebične strankarske namene!»

Deklica ga ni umela, toda strastni ogenj, ki mu je žarel v očeh, bi jo bil skoraj navdušil in razvnel, ko bi njena skrb ne bila večja, da zabrani preteči očitni razpor med svojim očetom in tem strastnim Hrastovim agitatorjem.

«Vi pravite, da vas navdaja povse le skrb za domovino,» je rekla nekako boječe in sramežljivo, «in mene — mene pa ne ljubite?»

«Milica!»

«Odgovorite mi!» je hitela pogumneje.

«Ljubim vas, to veste vi kakor jaz,» je dejal Koren, in njegovo pošteno oko se je ujelo ž njenim.

«In zakaj mi ne morete izpolniti želje, zakaj me ne uslišite in se ne izognete boja, ki nama ne koristi in ki bo tudi zdaj za vas brezuspešen — kakor sami trdite?»

«Ne morem!» je rekel agitator svojeglavno in povsil oči.

Deklico je posilil skoraj jok.

«Vi me silite, da vam še nekaj povem!» je dejala ihtee in zakrila svoj obraz.

«Kaj?»

«Oče pravijo, da imate vi najmanj pravice siliti v te stvari — pravijo, da morate skrbeti najprej zase, in to so mi očitali tudi zaradi vašega pisma!»

Koren se je stresnil in povsil glavo. Danes je že drugič čul enako očitaje — toda sedaj je bilo bolj pekoče nego prvo.

Kratka, a mučna tišina je bila nastala.

Deklica se je prva zopet obrnila k ljubljencu in svoj rdeči obrazek, na katerem je bilo pol joka, pol smeha, naslonila na njegovo ramo.

«Andrej!» je šepnila poluglasno.

On se ni mogel več ustavljati. Objel jo je strastno in ji poljuboval oči in ustnice.

«Da, da, Milica, jaz te bom slušal,» je dejal potihoma. Bilo je prvič, da jo je tikal, in nje se je pri tej besedi polastil čuden, sladek čut.

Z gradiča je zapel zvonec, ki je klical posle k večerji.

«Hvala ti, Andrej! Lehko noč!»

«Lehko noč!»

Ločila sta se naglo. On je postal še nekoliko trenutkov na obrežju in zrl za njo, dokler njeno belo krilo ni izginilo za zeleno vrtno ograjo.

Štirinajsto poglavje.

Istega večera je doktor Hrast dolgo pričakoval svojega koncipienta. Tako je bil nemiren, da se mu niti večerjati ni ljubilo, niti govoriti z ženo. Venomer je hodil k odprtemu oknu ter zrl na ulice, če li že prihaja Koren. V jasni mesečini se je videlo daleč, a Korena vendar ni bilo ugledati. Naposled je hotel odvetnik vun v krčmo, kjer je mislil dobiti Andreja. Šel je res, akoravno ga je žena ustavljala, češ, da se bo še bolj razburil, v čitalnico, a tam tudi ni našel koncipienta. Nihče ni znal, kje je. Domov vračajoč se, je povpraševal doktor v Korenovem stanovanju po njem, a zaman. Silno nejevoljen je prišel domov.

Drugega dne je bil Koren ob navadni uri v pisarni.

«Kje ste hodili snoči? Kaj novega, kako stojimo?» je hitel Hrast z vprašanji.

«Obupal sem — slabo, slabo za nas! Najbolje bo, ako odstopite od kandidature!»

«Kaj, vi to svetujete, vi?»

«Da, prepričan sem, da propademo; Bolè se je zvezal z Antonom, in potem lahko sodite sami.»

«A dobro! Odstopil pa ne bom; če hočejo, naj imajo boj! Če propadem, propadem pač častno!»

«Jaz bi dejal, gospod doktor, da bo morebiti za vse bolje, ako odstopite,» je ugovarjal znova Koren.

«Kdo vam je vdihnil to misel, kdo vas je prerodil v tej noči?»

«Prepričanje, da je vse brezuspešno! Obenem pa čutim, da nam bo trdovratno nasprotovanje nakopalo še več sovražnikov; — le pomislite, sedaj je že Bolè...»

«Aha, ta vam najbolj po glavi hodi — umejem, umejem — zakaj...»

«Ne žalite me, gospod doktor! Uverjeni ste o moji dobri, resni volji, toda, če je vse zaman, vse agitiranje...»

«Bolje pošteno propasti, nego umekniti se bojazljivo — tako vsaj ste trdili še včeraj!»

«To trdim tudi sedaj! Toda v politiki morate pomisliti tudi vse mogoče posledice!»

«Oh, izvrstno! Sedaj ste postali celo oportunist.»

Ločila sta se oba nejevoljna.

Dva dni pozneje je prijavil dnevnik, da doktor Hrast ne kandidira. Ta novica je prišla tako nenadno, da je posamezni izmed odvetnikovih pristašev niso hoteli verjeti. Šele, ko je Koren pritrdil povprašujočim, so zmajevali glave in glasno izražali svojo nezadovoljnost.

Na dan volitve pa Hrastovih pristašev res ni bilo na volišču. Ko bi oni trdovratni mesar, ki se je še vedno hudoval na glavarjevega pinča, ne bil navzlic Hrastovi izjavi, da ne kandidira, dal svojega glasu njemu, bi bil Meden soglasno izvoljen. Pa navdušenja je bilo malo. Volivci so smejoč se prihajali in odhajali, — a kaj to! — voljen je bil vendar nemškutarski graščak, ker je narodna disciplina tako zahtevala!

Tudi Bolè je bil prišel in glasoval za onega. A mudil se ni dolgo v trgu; pravili so o njem, da je bil jako slabe volje. —

Nekoliko dni po volitvi je bila zabava na Medenovem gradu, kamor so bili vabljeni vsi odličnjaki iz okolice in iz trga. Tudi Hrast in Koren sta prejela vabili, a prvi se je izgovoril z nujnim potovanjem, koncipient pa je dolgo premišljal, bi li šel tja, ali ne; vedel je, da bo Milica tam, pa mislil je, da ne bi imel dovolj poguma, da bi govoril ž njo, četudi le med plesom. Naposled je vendar šel.

Veselica je bila sijajna, tako da se je vse čudilo ob znani Medenovi štedljivosti. Gostje pa so nam povsem znani. Nekateri so se le čudili, da se je udeležil te zabave tudi gospod Anton. Zašel je bil v družbo oficirjev, brez katerih na Medenovem gradu ni bilo veselice. Kvartali

so, in tarok je bil gospodu Antonu tudi všeč, medtem pa pili polzensko pivo in močna vina.

«Hoch, hoch, der Herr Abgeordneter!» je klical venomer mali, pijani lajtnant, in gospod Anton je trkal ž njim. Rad bi vpil «Živio!», pa v družbi, ki je le nemški besedovala, si še tega ni upal. Tudi koncipist Ruda je bil v tej družbi, a zapustil jo je kmalu ter lazil za Medenovo gospo, zlasti ko se je pričel ples.

«Sedaj smo zmagali, milostiva!» je dejal, plešoč ž njo prvi valček. «In meni ne pripisujete nobenih zaslug?»

«Oh, seveda, en glas ste oddali!» se smeje malomarno Elza.

«In da smo Boléta pridobili?»

«Oh, pozabila sem skoraj! Toda tudi tam je glavna zasluga moja!»

«Vi se šalite!»

«Ne, ne, nikdar ne!»

To rekši se mu je zahvalila in plesala z drugim.

Koncipist je od jeze prebledel in hotel oditi k igravcem. A tu je Koren privedel mimo njega Milico.

«Haha, vi ste tudi tukaj, gospod agitator! To je fino, izvrstno — sedaj se veselite zmage svojega nasprotnika! Kaj ne, gospodična, to je moč prepričanja, haha!»

S temi besedami je ustavil onadva.

«Gospod koncipist,» je zavrnil Koren z razburjenim tresočim glasom, «tu ni mesto, da bi se razgovarjala, kakor gre med nama.»

«Oh, izvolite, izvolite!» je sikal oni.

«Zunaj, na vrtu torej, če dovolite!»

«Oh, le pridite! Počakal vas bom.»

Koren je vedel Milico nazaj k materi.

«Za božjo voljo, nikari ne hodi doli!» je šepetala deklica, tresoč se na vsem životu.

«Ne boj se! Povedati mu moram, kar mu gre!»

Bolè ni nič kaj prijazno pogledoval Korena, ko je privedel hčerko na njen sedež, a ozdravil mu je vendar vljudno. Nocoj sta se tu prvič srečala.

Korenu je šinila nova misel v glavo. Stopil je h graščaku in ga prosil, naj gre ž njim. Ta je slušal, akoravno začuden, ter šel za koncipientom iz grada na vrt.

Ne daleč od vhoda sta dobila plemenitega Rudo, puščegega cigareto.

«Prosil sem vas, da idite z menój in sedaj vas vnovič prosim, da me poslušate,» je dejal Koren graščaku in stopil pred koncipista, ki se je naglo za cel korak umeknil; «treba je, da vam razjasnim, česar morebiti še ne veste.»

Povedal je potem v kratkih besedah vso zgodbo svoje mlade ljubezni — kako je rešil Milico iz koncipistovih rok in kako sta Ruda in Medenovka osnovala vso zadnjo spletko, da bi prekanila graščaka in ga odvrnila od starega prijatelja Hrasta.

Koncipist je jecljal nekoliko besed, graščak pa je molčal. Morebiti pa bi bilo prišlo vendar do besedovanja, ko bi ne bila v tem trenutku prispela Medenovka mimo. Vodil jo je mlad oficir.

«Gospodom je tudi vroče!» je dejala glasno in mahala s pahljačo.

«O, mi se razgovarjamo o lesni kupčiji,» je zavrnil Bolè z ironičnim naglasom in odšel za Korenom.

«Vas li smem spremiti?» je silil Ruda ves upehan.

«Hvala, gospod lajtnant tu je že tako prijazen.» Rekši je zavila s svojim spremljevalcem v stran po peščeni poti, ki je jasno odsevala v mesečini.

Ruda je čul še kratek posmeh in potem hitel nazaj v grad.

«Nemarna kòketa!» je sikal med zobmi.

Minuli sta za tem dve leti.

Doktor Hrast in graščak Bolè sta zopet prijatelja kakor nekdej, in to tem bolj, ker sta sedaj oba najhujša nasprotnika Medenova, ki je tudi po deželnem zboru krenil v nemški tabor.

Koncipist Ruda je bil kmalu po zadnjih dogodkih premeščen v drug kraj, in tam si po starem pravilu političnih uradnikov išče zopet novih ženskih znanstev.

Tudi gospoda Antona ni več v Borju; dobil je faro v daljnjih hribih in čaka, da pride na boljše; njegovi politični prijatelji mu jo bodo gotovo preskrbeli.

Koren pa je napravil svoje izpite; sedaj je še vedno pri Hrastu zvest in spreten koncipient, vendar v kratkem bo otvoril v bližnjem mestecu svojo pisarno, in tedaj bo tudi poroka njegova z — Bolétovo Milico. Pravijo pa, da je še vedno stari, strastni — agitator.

su kc
28.-

9/37.

KNJIŽNICA DOMŽALE

2007/5306

Domžale

dmz 82-3 slv 3-3

KERSNIK J.

Agitator

886.3-311.2

0020075306

KNJENICA DOMŽALE

COBISS •